

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างยั่งยืน

โดย
สุรีย์พร ธรรมิกพงษ์
พวงผกา แก้วกรม
สุรางค์รัตน์ พันแสง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

2553

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างยั่งยืน

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2553

ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาไทย)

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดเพชรบูรณ์
อย่างยั่งยืน

(ภาษาอังกฤษ)

Development for Natural Attraction Tourism in
Phetchaboon Province

ชื่อผู้วิจัย

นางสุริย์พร ชรรณิกพงษ์¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงผกา แก้วกรม²

นางสาวสุรางค์รัตน์ พันแสง²

¹คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

²คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภท งบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2553

จำนวนเงิน 111,400 บาท ระยะเวลาทำการวิจัย 8 เดือน

ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2553 ถึง วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2553

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทน้ำตก โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล (2) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ ใช้แนวทางการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (3) การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสนทนากลุ่ม ชุดการเรียนรู้ แบบทดสอบก่อนและหลังใช้ชุดการเรียนรู้

ผลการวิจัย พบว่า

(1) สภาพปัจจุบันของการจัดการสภาพแวดล้อมในอุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวธรรมชาติ ประเภทน้ำตก ที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ในระดับดีมาก

(2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติ (น้ำตกธารทิพย์) ได้รับการดูแลภายใต้อุทยานแห่งชาติ ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาบริเวณรอบอุทยาน โดยส่งเสริมทางด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว พบปัญหาที่ควรดำเนินการเร่งด่วน คือ 1) ควรจัดทำป้ายแนะนำ

สถานที่ท่องเที่ยว 2) จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ และ 3) จัดทำวารสาร และนำผลการวิจัยไปสู่
ภาคปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

(3) นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนก่อนและ
หลังการใช้ชุดการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : การประเมิน / แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ / ยั่งยืน

Abstract

This research aims to (1) Evaluation Stand Natural Attraction (fall) by instruments were Evaluation Stand Natural Attraction (fall) to Office of Tourism Development , Ministry of Tourism & Sports. (2) Community participation in developing local tourist attractions for better development for sustainable tourism . The content of focus group interview was divided by each individual commentary and present the result in essay format. (3) Develop the learning packages on the conservation of tourism places in the community for primary school students of Lomsak District, Phetchabun. The obtained data were analyzed by t-test dependent and content analysis.

The major findings were as follows :

(1) The findings indicate that the current situation of environmental management at Khao Kho National Park (Nam tok Thantip) Lomsak District, Phetchabun. This is Management of Tourism Natural Attraction (fall) level excellent .

(2) The finding suggests that the Khoa Kho National Park (Nam Tok Thantip) to developing local tourist attractions by Khoa Kho National Park. But the community participation in developing local tourist attractions around the Khoa Kho National Park area. The community had participated in extending public relation instrument in the area of tourist attraction. The problem to acting urgent as follow ; 1) produce advertising bill board 2) produce brochures and 3) produce magazines. This research was developing local tourist attractions to sustainable development.

(3) The learning package has enabled the students to improve their knowledge on the community tourism conservation at the statistical significant level of 0.05.

Keywords : evaluation / natural attraction tourism / sustainable

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ เนื่องจากความร่วมมือจากบุคคลและองค์กรจากหลายภาคส่วน คณะผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.ชาลี นาวานุเคราะห์ คณบดีคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ให้คำชี้แนะในการวางแผนการวิจัย รวมทั้งคอยให้คำปรึกษาในระหว่างการดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณ นายอุดร จันทร์ทิมา หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาค้อ(น้ำตกธารทิพย์) นายอรรถนพ ทิพย์แสง หัวหน้าสวนรุกขชาติเมืองрад นายสุรสิทธิ์ อินทรักษ์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบูรณ์ และนายธนพล พุทธนุรัตน์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบึงน้ำเต้า และผู้นำชุมชน ตำบลบึงน้ำเต้า ที่ช่วยในการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และร่วม วางแผนการวิจัย รวมทั้งคอยให้คำปรึกษาในระหว่างการดำเนินการวิจัย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ทุกท่านที่ได้ให้การช่วยเหลือมาตลอด

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและคณะเทคโนโลยีการเกษตรทุกท่านที่คอยช่วยเหลือให้กำลังใจและประสานงานการวิจัยจนลุล่วงสำเร็จไปได้ด้วยดี ท้ายสุดนี้

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ที่ทำหน้าที่ในการประสานงานจนทำให้การดำเนินโครงการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จากคณะกรรมการประเมินผลเป็นสิ่งที่คณะผู้วิจัยระลึกถึงความกรุณา ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้โครงการวิจัยนี้มีความสมบูรณ์ ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์ ท้ายสุดนี้ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ สำนักงบประมาณ และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน

สุริย์พร ธรรมิกพงษ์และคณะ

23 พฤษภาคม 2554

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทคัดย่อไทย	III
บทคัดย่ออังกฤษ	V
กิตติกรรมประกาศ	VI
สารบัญเรื่อง	VII
สารบัญภาพ	IX
สารบัญตาราง	X
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	3
ขอบเขตของการศึกษา	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	6
ความสำคัญของมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	7
การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	7
การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	11
การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน	11
การบริหารและการจัดการท่องเที่ยว	15
การมีส่วนร่วม	17
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	20
ความหมายของชุดการเรียนรู้	22
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
บทที่ 3 ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย	27
ส่วนที่ 1 สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเพชรบูรณ์	27
ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่	27
ส่วนที่ 3 การพัฒนาชุดการเรียนรู้	28

สารบัญเรื่อง

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย	30
ส่วนที่ 1 การประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	30
ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	33
ส่วนที่ 3 การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนสำหรับนักเรียนประถมศึกษา	38
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	44
สรุปผลการวิจัย	44
ข้อเสนอแนะ	47
บรรณานุกรม	48
ภาคผนวก	52
ภาคผนวก ก แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	53
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	71
ภาคผนวก ค ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	73
ภาคผนวก ง ภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทน้ำตก	75
ภาคผนวก จ ภาพกิจกรรม	78

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	ระบบการท่องเที่ยว	16
4.1	ขั้นตอนการดำเนินการมีส่วนร่วม	37

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	องค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน	14
4.1	การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก	32
4.2	ผลการให้คะแนนและระดับมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว	32
4.3	เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการใช้ชุดการเรียนรู้	42

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) (1995 อ้างใน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2535) ระบุจำนวนนักท่องเที่ยวนานาชาติ ระหว่างปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ.2538 เพิ่มขึ้นถึง 78 ล้านคน ในอัตราเฉลี่ยประมาณร้อยละ 4.7 ต่อปี และคาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยว 661 ล้านคนในปี พ.ศ.2543 แล้วเพิ่มขึ้นเป็น 937 ล้านคน ในปี พ.ศ.2553 จากการเดินทางท่องเที่ยวทุกภูมิภาค ในหลายประเทศทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ส่งผลให้อุตสาหกรรมด้านนี้เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง และกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่น่ารายได้เข้าสู่ประเทศอย่างมหาศาล จากตัวเลขรายได้ทั่วโลกพบว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวโลกก่อให้เกิดรายได้ประมาณ 372 พันล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ.2538

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้ประเทศปีละหลายแสนล้านบาท โดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยมีส่วนในผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) มากถึงร้อยละ 6-7 ซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญมาก (สำนักนโยบายเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2548) และยังเป็นตัวกลางที่ก่อให้เกิดการแพร่สะพัดของรายได้ระหว่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดธุรกิจต่อเนื่องอีกมากมาย อาทิ ธุรกิจโรงแรม และภัตตาคาร ธุรกิจการคมนาคมขนส่ง ธุรกิจการค้าของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมืองซึ่งมีผลต่อการเพิ่มการจ้างงานตามมา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย [ททท.], 2547) สำหรับการท่องเที่ยวของไทยเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยจากสถิติในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี และในปัจจุบันก็ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยปี 2548 ถึง 2549 จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 8.93 โดยเพิ่มจาก 91.05 ล้านคน เป็น 95.31 ล้านคน ซึ่งเพิ่มขึ้นถึง 4.26 ล้านคน โดยในปี 2548 สร้างรายได้ให้ประเทศ 712,097 ล้านบาท และปี 2549 สร้างรายได้ให้ประเทศ 804,853 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 17.08 จากปี 2548 (ดังตารางที่ 1) ส่วนหนึ่งได้รับปัจจัยด้านบวก จากการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การเปิดตัวและขยายเส้นทางการบินของสายการบินต้นทุนต่ำ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2547) ประกอบกับมาตรการต่าง ๆ จากภาครัฐที่กำลังเร่งแก้ไข ฟื้นฟู และส่งเสริมพื้นที่ที่ได้รับความเสียหายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติคลื่นยักษ์สึนามิ เมื่อปลายเดือนธันวาคม ปี 2547 ตลอดจนเร่งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งเป็นรายได้สำคัญของเศรษฐกิจภาคบริการมีการขยายตัวสูงขึ้น (ผู้จัดการรายสัปดาห์, 2548)

จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งคณะรัฐมนตรีได้กำหนดให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวตามมติ ครม. มาตั้งแต่ พ.ศ. 2529 มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญน่าสนใจมากมายแต่ปัจจุบันพื้นที่ดังกล่าวได้ผ่านความเจริญมาเป็นอันดับ มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก ความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ลดจำนวนลง แหล่งน้ำธรรมชาติเกิดความเค็มขึ้น ส่งผลถึงจำนวนนักท่องเที่ยวที่ลดลงเมื่อเทียบกับช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ประกอบกับปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาซึ่งนำไปสู่วิกฤติทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาขาดแคลนที่ดินทำกิน ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน จากสถานการณ์ต่าง ๆ ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ เพื่อช่วยแก้ปัญหาและสนองนโยบายรัฐบาลด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเขาค้อจึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นภารกิจที่มีขอบเขตเฉพาะจำกัดในส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศ โดยรัฐกระจายอำนาจการดำเนินงานในกิจการบางอย่างไปยังท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบกิจการอันส่งผลต่อความกินดีอยู่ดีและเพื่อสนองตอบความต้องการและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกันในด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ดังนั้นการแก้ปัญหาให้ถูกจุดและสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ได้ดั่งนั้น ความร่วมมือระหว่างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนนั้นนับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ส่งผลให้การบริหารงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ถึงแม้การท่องเที่ยวจะสร้างรายได้ให้กับประเทศและก่อให้เกิดผลดี แต่จากการพัฒนาที่รวดเร็ว การเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวที่ขาดการจัดการที่ดีและเหมาะสมก็ย่อมก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งเมื่อเกิดความเสื่อมโทรมแล้วก็ไม่สามรถแก้ไขฟื้นฟูได้เหมือนเดิม (เสาวลักษณ์ นวเจริญกุล, 2541) จะเห็นได้ว่า การที่แหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม สาเหตุก็มาจากนักท่องเที่ยวซึ่งอาจเกิดจากไม่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ การขาดจิตสำนึกที่ดี และการไม่มีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่กระทำจะทำให้เกิดความเสียหาย เช่น การทิ้งขยะ การเด็ดดอกไม้ การทำร้ายสัตว์ การขีดเขียนตามโขดหิน หรือสลักลวดลายต่าง ๆ ตามผนังถ้ำ (พันธุ์ทิพย์ อธิบุญพงษ์, 2543) ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจ การให้การศึกษาในรูปแบบของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้บุคคลมีการรับรู้และมีบทบาทที่จะปลูกฝังความรู้สึกและหวงแหนทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมให้บุคคลตระหนักและมีความรู้สึกรับรองต่อสิ่งแวดล้อมจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งซึ่งหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทำได้โดยการศึกษา การทำให้คนมีความรู้ช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเห็นคุณค่าของทรัพยากรโดยสอดแทรกความรู้เรื่องนี้ในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ ตลอดจนการให้ความรู้แก่ประชาชนด้วยการแนะนำชักชวนทางสื่อมวลชน การฝึกอบรม

หลักสูตรต่าง ๆ (เกดสินี พลบูรณ์, 2542) ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทย คือ การทำให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวนานาชาติที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่อีกมิติหนึ่ง เป็นการท่องเที่ยวพัฒนาสังคมควบคู่ไปด้วย กล่าวคือ สนับสนุนปลูกฝังการท่องเที่ยวที่ถูกต้องและการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีเข้าไปในระบบการศึกษา(สุวรรณชัย ฤทธิ์รัช, 2543)

โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดเพชรบูรณ์แบบยั่งยืน เพื่อศึกษา มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด มุ่งเน้นที่จะพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของ จังหวัด และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยอาศัยความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ที่ได้รับผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวและมีความเชื่อมโยงกับแผนงานพัฒนาจังหวัดเพชรบูรณ์ โดย งานจะเป็นงานที่มีลักษณะการดำเนินงานของกิจกรรมต่างๆ ในเชิงกว้างเพื่อสนับสนุนการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว ประเภทถ้ำ ฯลฯ นอกจากนี้วิชาการในด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้อง ผนวกเข้าในหลักสูตรการศึกษาโดยเฉพาะหลักสูตรท้องถิ่น เพราะในขณะนี้และอนาคตความสำคัญใน เรื่องของการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวจะเป็นสิ่งที่เยาวชนจะต้องเรียนรู้อย่างมาก เพื่อรองรับการดำเนินชีวิต ในอนาคตและเพื่อการดูแลทรัพยากรทางธรรมชาติให้อยู่คู่สังคม และประเทศชาติต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นไปยังการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมถึงการวางแผน จัดการแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน โดยจะจัดทำแผนพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว พร้อมทั้งการพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียน ประถมศึกษา เพื่อให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดในการท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและประเมินสภาพแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวชาวไทย ต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนใน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งประเมินผลการมีส่วนร่วมของ อบต. และประชาชนในการเข้ามามีส่วน ร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
3. เพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

1.3 ขอบเขตของงานวิจัย

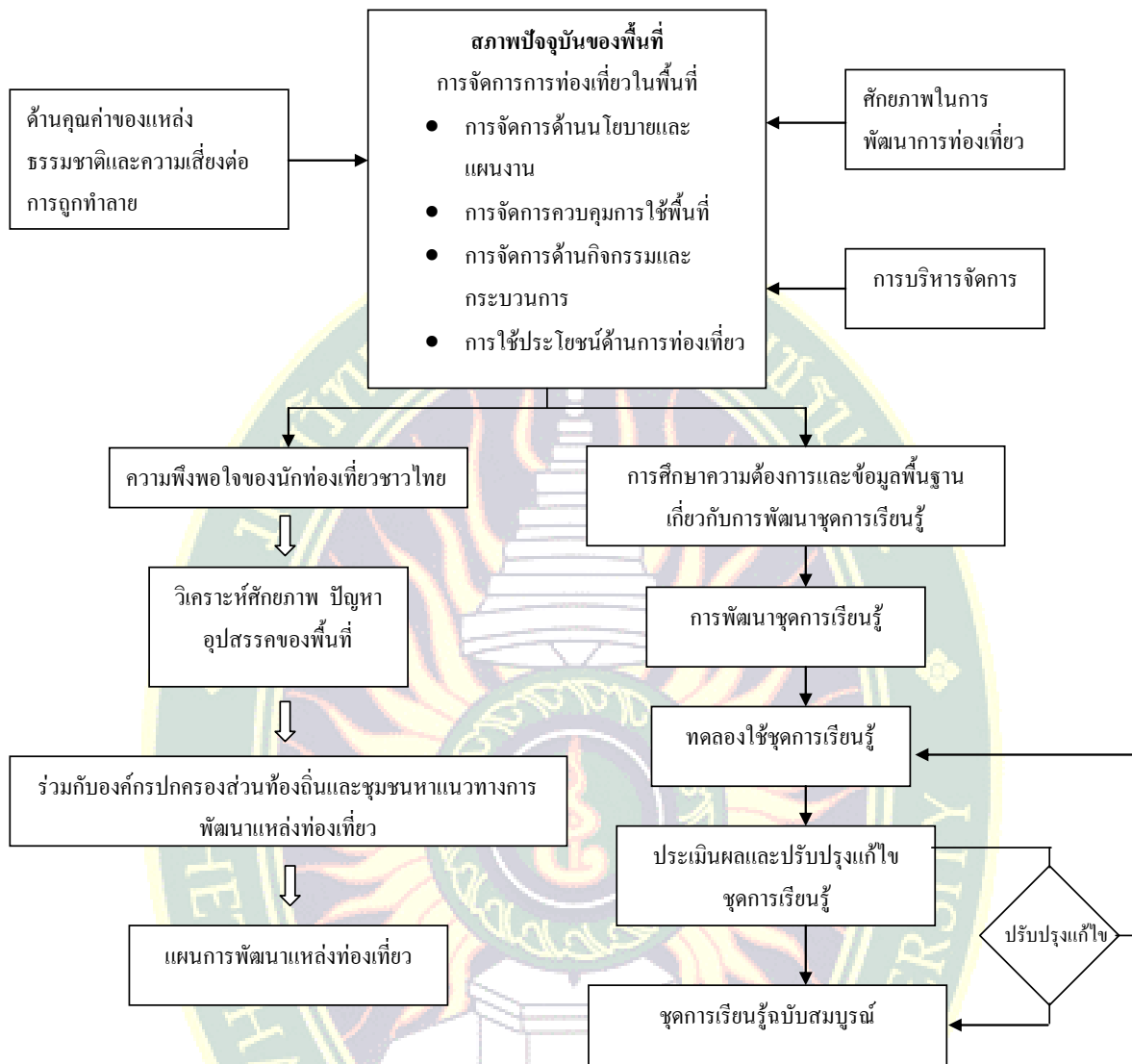
- (1) การประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ตามหลักการของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว
- (2) พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ อุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ซึ่งอยู่ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
- (3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน บางกิจกรรมจะต้องออกไปจัดกิจกรรมนอกสถานศึกษา เพื่อความสะดวกในการจัดกิจกรรม การจัดกิจกรรมในชุดการเรียนรู้จึงเป็นการจัดแบบกลุ่ม

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ทราบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดเพชรบูรณ์
- (2) มีแผนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว
- (3) กระตุ้นให้เยาวชนตื่นตัวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว
- (4) ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการกับแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง
- (5) ส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

1.5 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attraction)

หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยวโดยมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้อาจจะเป็นความงดงามตามสภาพธรรมชาติ ความแปลกตาของสภาพธรรมชาติ สันฐานที่สำคัญทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์หรือเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ (Special Environmental Features) หรือสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทางวิชาการก็ได้ (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2551)

2.1.1 ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

2.1.1.1 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำแนกตามประเภทของแหล่งธรรมชาติ ได้แก่

- 1) ชายหาด (Beach)
- 2) เกาะ (Island)
- 3) น้ำตก (Waterfall)
- 4) แหล่งน้ำ (Water Resource) หมายถึง พру หนอง บึง ทะเลสาบ คลอง ลำธาร และแม่น้ำ
- 5) ถ้ำ (Cave)
- 6) ภูเขา (Mountain & Hill)
- 7) แก่ง (Rapid)
- 8) โป่งพุร้อน (Thermal Spring)
- 9) ซากดึกดำบรรพ์ (Fossil)
- 10) ธรณีสันฐาน, ภูมิประเทศที่มีลักษณะพิเศษ (Special Geography and Topography)
- 11) ต้นไม้และสัตว์ป่าที่มีลักษณะพิเศษ (Special Plant and Wildlife)

2.1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจำแนกตามการจัดการพื้นที่ ได้แก่

- 1) แหล่งธรรมชาติที่หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ (National Park) วนอุทยาน (Forest Park) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (Wildlife Sanctuary) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า (Non-Hunting Area) สวนพฤกษศาสตร์ (Botanical Garden) สวนรุกขชาติ (Arboretum) สวนป่าและพันธุ์ไม้ (Forestry Plantations)
- 2) แหล่งธรรมชาติที่เป็นพื้นที่สาธารณประโยชน์ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ
- 3) แหล่งธรรมชาติที่เอกชนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ

2.2 ความสำคัญของมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทหนึ่ง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Natural Attraction) หมายถึง สถานที่ที่เปิดใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือน ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้อาจจะเป็นความงดงามตามสภาพธรรมชาติ ความแปลกตาของสภาพธรรมชาติ สัตว์พันธุ์หายากหรือหายากทางธรณีวิทยาและภูมิศาสตร์ อันเป็นเอกลักษณ์หรือเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษ (Special Environment Features) หรือสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทางวิชาการก็ได้

แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะ คือ เมื่อถูกทำลายแล้วก็จะหมดสภาพไปไม่สามารถฟื้นฟูคืนสภาพเดิมได้โดยง่ายหรือต้องใช้เวลาอันยาวนานในการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพเดิม จึงต้องมีการดูแลทรัพยากรอย่างดี ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้มีได้เกิดขึ้นเพื่อการท่องเที่ยว แต่เป็นการนำการท่องเที่ยวเข้าไปผนวก กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงเป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติ เช่น เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ดูนก/แมลง ส่องสัตว์ เล่นน้ำตก เป็นต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อการผลิตและนันทนาการในรูปแบบที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติและอาจเสริมกิจกรรมเพื่อการศึกษาหาความรู้เข้าไปด้วย

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีอยู่และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีสภาพและการเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา มีระบบความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนในตัวเองด้วยปัจจัยต่าง ๆ กัน และองค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอาจค่อยเป็นค่อยไปหรืออาจรวดเร็วมากจนเห็นได้ชัดเจนแล้วแต่กรณีไป ซึ่งผลจากการใช้ประโยชน์ของมนุษย์อาจทำให้เกิดการสูญเสียของแหล่งธรรมชาตินั้นได้ ถ้าปราศจากความเข้าใจในการใช้ทรัพยากรนั้น ๆ

2.3 การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

เกณฑ์มาตรฐานจากองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ด้าน สำหรับประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 : คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย

หมายถึง คุณค่าหรือความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทน้ำตก ซึ่งเกิดขึ้นจากหลายองค์ประกอบ ทั้งในด้านความสำคัญของแหล่งธรรมชาติที่มีต่อระบบนิเวศ ความสำคัญต่อมนุษย์จากการเข้าไปใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาติ คุณค่าทางด้านการเรียนรู้ และคุณค่าทางด้านจิตใจ รวมถึงความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากแหล่งธรรมชาติ คุณค่าทางด้านการเรียนรู้ และคุณค่าทางด้านจิตใจ รวมถึงความเสี่ยงต่อการถูกทำลายของแหล่งธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงภาวะของปัจจัยต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติของน้ำตก ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติด้านใดด้านหนึ่ง ปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาตินั้น อาจมาจากภัยธรรมชาติที่มนุษย์ไม่มี

สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าหรือคาดการณ์ล่วงหน้าได้ แต่ไม่สามารถยับยั้งภัยธรรมชาตินั้นได้ และอีกประการหนึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งอาจจะตั้งใจหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านลบขึ้นกับสิ่งแวดล้อมได้

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณค่าและความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ประกอบด้วยปัจจัยหลักที่ใช้ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1) คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก ประกอบด้วย 13 ตัวชี้วัด ได้แก่

1. ปริมาณน้ำ
2. ความสูงของชั้นน้ำตก
3. ความกว้างของหน้าผาที่น้ำตกลงมา
4. จำนวนชั้น
5. คุณภาพน้ำของน้ำตก
6. หินบริเวณน้ำตก
7. แอ่งน้ำบริเวณน้ำตก
8. สภาพความสมบูรณ์ของป่า
9. พรรณไม้
10. สัตว์ป่า จำพวกนก
11. ลักษณะทิวทัศน์
12. สภาพธรรมชาติของเส้นทาง
13. ความสำคัญทางประวัติศาสตร์

2) ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

1. สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่บริเวณเหนือน้ำตก
2. สภาพการบุกรุกบริเวณน้ำตก
3. การมีโครงการเกี่ยวกับการใช้น้ำเหนือน้ำตก
4. ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ

องค์ประกอบที่ 2 : ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งธรรมชาตินั้น ๆ ให้มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น แหล่งธรรมชาติอาจมีสภาพธรรมชาติที่สวยงามมาก แต่ขาดความสะดวกในการเข้าถึง สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวได้น้อย ขาดความปลอดภัยในการท่องเที่ยว หรือมีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน สำหรับศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว มีเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา 4 ด้าน ได้แก่

- 1) ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
 1. โอกาสในการเป็นแหล่งดูสัตว์
 2. โอกาสในการเป็นแหล่งดูพันธุ์พืช
 3. ความสามารถในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของพื้นที่บริเวณน้ำตก
- 2) การเข้าถึง ประกอบด้วย 2 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
 1. ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขตบริการ
 2. ความเชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก
- 3) ความปลอดภัย ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
 1. ความสิ้นของหินบริเวณน้ำตก
 2. ความเชื่อและความลึกของน้ำ
 3. ความปลอดภัยของเส้นทางเข้าสู่ น้ำตกและเส้นทางบริเวณน้ำตก
 4. การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติ
 5. การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากปัจจัยอื่น
- 4) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
 1. ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของตัวแหล่งท่องเที่ยว
 2. ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 3 : การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแล การดำเนินงาน การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) การจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านการท่องเที่ยว
- 2) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากการดำเนินงานขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างเสริมจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
- 3) การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด การพิจารณาตัดสินใจ การดำเนินการและร่วมรับผิดชอบในเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชนนั้น ๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกในประเทศไทย สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามหน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบ ได้แก่

**** แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานราชการส่วนกลาง เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า**

**** แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ที่ดินส่วนตัวของเอกชน เป็นต้น**

ข้อแตกต่างระหว่างแหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยหน่วยงานราชการส่วนกลางและแหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยท้องถิ่น คือ แหล่งท่องเที่ยวที่หน่วยงานราชการส่วนกลางดูแลจะมีนโยบาย แผนงาน และโครงการในการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งธรรมชาติที่ชัดเจน รวมถึงในด้านงบประมาณและบุคลากร แต่แหล่งท่องเที่ยวที่ดูแลโดยท้องถิ่นส่วนมากมักจะขาดระบบการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีโอกาสที่จะเสื่อมโทรมได้ง่ายกว่า อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยหน่วยงานท้องถิ่นสามารถเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนเองได้มากกว่า รวมทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

เกณฑ์ที่ใช้ประเมินการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่

- 1) การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสีเขียว ประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
 1. การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม
 2. การจัดการด้านภูมิทัศน์และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่
 3. การจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาความสะอาด
 4. มาตรการป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบาง
 5. การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว
 6. การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว
 7. การติดตามประเมินผลกระทบ
- 2) การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 6 ดัชนีชี้วัด ได้แก่
 1. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณเส้นทางเดินเข้าสู่ตัวน้ำตก
 2. ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน
 3. มาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัย
 4. เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย
 5. การให้บริการ
 6. การจัดการด้านการมีส่วนร่วม

2.4 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกสามารถแบ่งได้เป็น 3 องค์ประกอบ ซึ่งมีจำนวนตัวชี้วัดทั้งหมด 42 ตัวชี้วัด โดยแต่ละตัวชี้วัดมีค่าคะแนนสูงสุดเท่ากับ 5 คะแนน จึงมีค่าคะแนนรวมทั้งสิ้น 210 คะแนน โดยการให้คะแนนจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายมากที่สุด เนื่องจากเป็นแรงดึงดูดใจสำคัญสำหรับให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ส่วนองค์ประกอบด้านการบริหารจัดการมีความสำคัญของคะแนนรองลงมา และองค์ประกอบด้านศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวมีความสำคัญของคะแนนน้อยที่สุด

การประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก สามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณีตามลักษณะการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ ได้แก่

กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งน้ำตกที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งน้ำตกที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งน้ำตกที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

สำหรับแหล่งน้ำตกที่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตกจะต้องทำการประเมินทั้ง 3 องค์ประกอบ โดยมีจำนวนตัวชี้วัดทั้งสิ้น 42 ตัวชี้วัด และมีคะแนนเต็ม 210 คะแนน

กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งน้ำตกที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

แหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตกที่ยังไม่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวหรือจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ในกรณีที่ผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่นั้นมีความประสงค์ที่จะทราบว่าพื้นที่ของตนเองมีศักยภาพหรือความดึงดูดใจในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้หรือไม่ ก็สามารถที่จะนำแบบประเมินไปใช้ประเมินพื้นที่ธรรมชาติได้ โดยทำการประเมินเฉพาะ 2 องค์ประกอบแรก คือ ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลายและองค์ประกอบด้านศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณา 6 ด้าน

2.5 การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2.6.1 ความหมายการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้โดยทั่วไป 3 ประการ คือ

- (1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- (2) การเดินทางต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ

- (3) เป็นการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ได้ที่มีใช้เป็นการประกอบอาชีพหรือหารายได้

2.6.2 ความหมายการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

ได้มีการประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแบบยั่งยืนเมื่อเดือนมีนาคม ปี พ.ศ. 2533 ณ เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา ได้พูดถึงการพัฒนาแบบยั่งยืนที่โยงไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) จึงเป็นเหตุให้เกิดการประชุม Earth Summit เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนขึ้นที่กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2535 ผลการประชุมครั้งนี้ ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้นและได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกันก็ปกป้องคุ้มครองและสงวนไว้ให้แก่อนุชนรุ่นหลังต่อไป (บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา , 2542)

กราเดช พยัณวิเชียร (2542) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยว หมายถึง การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาสถิติทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้ด้วย

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2542) กล่าวถึง การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) นับเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงมีการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจและสังคมโดยใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอันมีค่าอย่างรอบคอบและชาญฉลาดก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.6.3 หลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

กราเดช พยัณวิเชียร (2542) ได้กล่าวถึงหลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่ามี 10 หลักการที่สำคัญคือ

1. Using Resource Sustainably การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดีทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว
2. Reducing Over-consumption and Waste การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสียจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
3. Maintaining Diversity การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4. Integrating Tourism into Planning การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5. Supporting Local Economy การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

6. Involving Local Communities การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่น ในสาขาการท่องเที่ยวไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยว

7. Consulting Stakeholders and the Public การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหาและลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่าง

8. Training Staff การฝึกอบรมบุคลากรโดยสอดคล้องแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9. Marketing Tourism Responsibly การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยว

10. Undertaking Research การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

2.6.4 องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตารางที่ 2.1 องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์ประกอบ	ข้อความที่บ่งชี้
1. การกำหนดขีดจำกัด และมาตรฐานเชิงนิเวศวิทยาที่สมเหตุสมผล	จำเป็นต้องมีการส่งเสริมค่านิยมที่สนับสนุนให้มีการบริโภคอย่างคำนึงถึงขีดจำกัดเชิงนิเวศวิทยา และตอบสนองความต้องการของทุกคนอย่างสมเหตุสมผล
2. การกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการจัดสรรทรัพยากรใหม่	ความสำเร็จของการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับบรรลุถึงศักยภาพสูงสุด ในที่ที่ยังไม่สามารถตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานได้ การพัฒนาที่ยั่งยืนก็ยังคงพึ่งพาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย
3. การควบคุมจำนวนประชากร	แม้ว่า ประเด็นสำคัญจะมีได้อยู่แค่เพียงขนาดของประชากร แต่ยังรวมถึงการกระจายทรัพยากรด้วย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ยั่งยืนจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อความเจริญเติบโตด้านประชากรมีความสอดคล้องกับศักยภาพของระบบนิเวศที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลง
4. การอนุรักษ์ทรัพยากรพื้นฐาน	การพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ระบบธรรมชาติ ซึ่งจำเป็นต่อชีวิตบนโลก บรรยากาศ น้ำ ดิน และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ
5. การเข้าถึงแหล่งทรัพยากรอย่างสม่ำเสมอ และการเพิ่มความพยายามในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น	ความเจริญเติบโต มิได้มีขีดเพดานสูงสุดด้านจำนวนประชากรหรือการใช้ทรัพยากร ซึ่งหากเกินขีดนี้แล้วจะนำไปสู่ความหายนะทางนิเวศวิทยา แต่ขีดเพดานสูงสุดนี้ ทุกฝ่ายควรจะสามารถึงเข้าถึงแหล่งทรัพยากรอย่างเสมอภาค และเพิ่มความพยายามในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อลดแรงกดดันนี้
6. ขีดความสามารถในการรองรับ และผลลัพธ์แบบยั่งยืน	โดยส่วนใหญ่ทรัพยากรที่เกิดขึ้นใหม่ทดแทนได้ เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศวิทยาที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงถึงกัน และผลลัพธ์แบบยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นสูงสุดจะต้องกำหนดโดยคำนึงถึงผลกระทบของการใช้ประโยชน์อย่างเห็นแก่ตัวทั่วทั้งระบบ
7. การธำรงรักษาทรัพยากร	การพัฒนาที่ยั่งยืนกำหนดว่า อัตราการเสื่อมสลายของทรัพยากรที่ไม่อาจจะเกิดขึ้นใหม่ทดแทนได้ จะต้องทำลายทางเล็กลงในอนาคตให้น้อยที่สุด
8. ความหลากหลายทางชีวภาพ	การพัฒนาที่ยั่งยืนกำหนดให้มีการอนุรักษ์สายพันธุ์พืชและสัตว์

องค์ประกอบ	ข้อความที่บ่งชี้
9. ลดผลกระทบทางลบให้เหลือน้อยที่สุด	การพัฒนาอย่างยั่งยืนกำหนดว่าผลกระทบทางลบที่มีต่อคุณภาพของอากาศ น้ำ และองค์ประกอบอื่น ๆ ทางธรรมชาติจะต้องมีน้อยที่สุดเพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศวิทยาเอาไว้
10. การควบคุมโดยชุมชน	ชุมชนจะต้องมีอำนาจควบคุมการตัดสินใจ เกี่ยวกับการพัฒนาใด ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาของท้องถิ่น
11. กรอบความคิดเชิงนโยบายระดับชาติและนานาชาติ	โลกชีวภาพ (Biosphere) คือ บ้านของมวลมนุษยชาติ การมีการจัดการร่วมกันเกี่ยวกับโลกชีวภาพ จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความมั่นคงทางการเมืองของโลก
12. ความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ	ชุมชนจะต้องพัฒนาสวัสดิภาพทางเศรษฐกิจของตนเอง ในขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับว่า นโยบายรัฐบาลอาจจำกัดขอบเขตของความเจริญเติบโตด้านวัตถุ
13. คุณภาพเชิงสิ่งแวดล้อม	นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมขององค์กรต่าง ๆ คือ ส่วนที่ต้องขยายเพิ่มเติมลงไปใน การลงไปใน การจัดการคุณภาพทั่วทั้งระบบ
14. การตรวจสอบเชิงสิ่งแวดล้อม	ระบบการตรวจสอบเชิงสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ คือ หัวใจสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี

2.6 การบริหารและการจัดการท่องเที่ยว (Tourism Management)

การบริหารและการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมาย ที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคม สภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดี ต้องคำนึงถึงกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ มิฉะนั้นการจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไร้ทิศทางและประสบความสำเร็จ(บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2543)

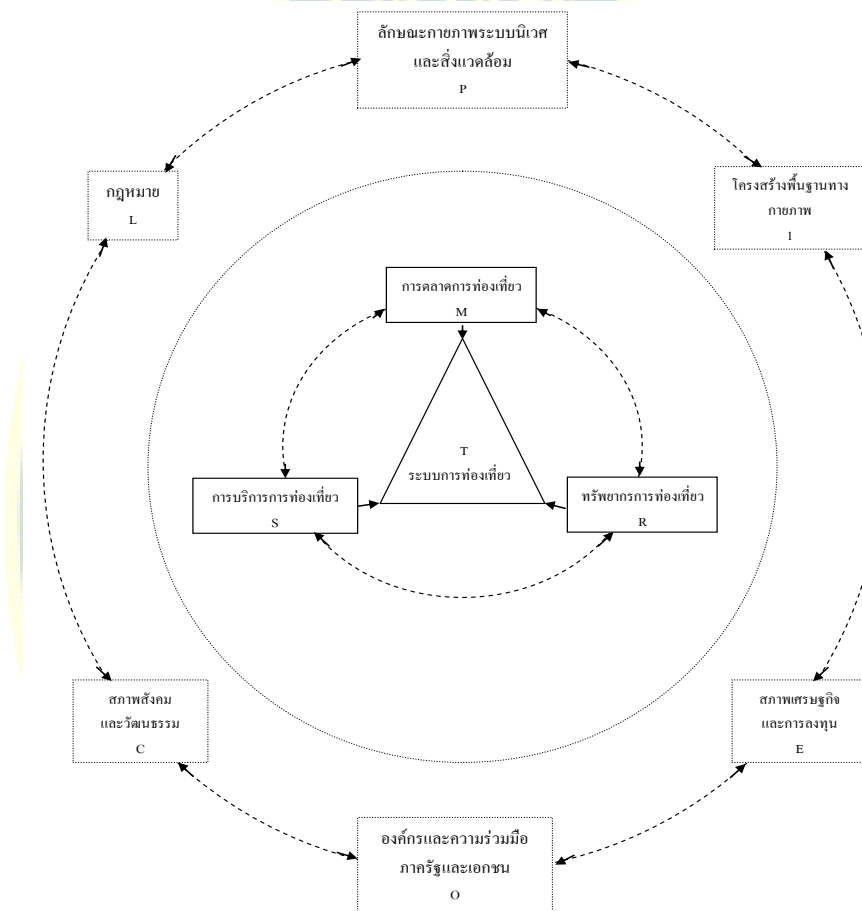
องค์ประกอบหลักที่สำคัญในระบบการท่องเที่ยวจำแนกได้เป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2542)

1. **ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource)** เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือน ทั้งนี้อาจแบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยว ออกเป็น 2 ประเภท คือ (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2544)

2. **การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service)** ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น ๆ เป็นการใช้ความสะดวกระหว่างทาง

ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ บริการขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว บริการที่พักแรม บริการอาหารและบันเทิง บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ รวมถึงบริการจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก

3. การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism Market or Tourist) การที่จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น จะต้องมีการตลาดการท่องเที่ยวในการชักนำให้เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งการตลาดท่องเที่ยวหมายถึง ความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตน และใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวในแหล่งนั้น

ภาพ 2.1 แสดงระบบการท่องเที่ยว
ที่มา : รำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2544.

2.7 การมีส่วนร่วม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม มีผู้ศึกษาและนำเสนอไว้มากมาย เพราะการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการพัฒนางานทุกสาขารวมถึงการพัฒนาชุมชน และสังคมของประเทศหรือของโลก คำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” มีการให้ความหมายไว้มาก ซึ่งมักจะมีความแตกต่างกันตามจุดมุ่งหมายของแต่ละหน่วยงานหรือบุคคล การมีส่วนร่วม หมายถึง การร่วมมือ การมีส่วนร่วมในบางสิ่งบางอย่างซึ่งรวมถึงความรับผิดชอบ หรือเป็นการมีส่วนร่วมในการพบปะสังสรรค์ทางสังคม รวมถึงการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาสังคมต่าง ๆ เนื่องจากสามารถสร้างความยั่งยืนตามมา ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

2.7.1 ความหมายการมีส่วนร่วม

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” ไว้มากมาย ขึ้นกับลักษณะงานที่เกี่ยวข้องและเป้าประสงค์ (Goal) ของงานนั้น ดังนี้

สบสุข (2543) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมคือ การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยที่ประชาชนได้เข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรมนั้น ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อร่วมเสนอความคิดเห็น การร่วมปฏิบัติกิจกรรม การร่วมลงทุน การติดตามประเมินผล ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนา และเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการเกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐและประชาชนส่งผลทำให้เกิดการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้

ทวิ (2545) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึงการเข้ามาปฏิบัติกิจกรรมในฐานะที่มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันในสถานะที่เท่าเทียมกัน และด้วยความสมัครใจของแต่ละคน การมีส่วนร่วมสำคัญเพราะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทั้งปวงที่มีผลยั่งยืนส่งเสริมความเป็นมนุษย์ และความเสมอภาค การมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการที่เป็นประชาธิปไตย ความเท่าเทียมกัน การถ่ายทอด และการรับรู้ปัญหาให้กลายเป็นเป้าหมายในการดำเนินการเลือกแก้ปัญหาาร่วมกัน ระดับของการมีส่วนร่วมนั้นขึ้นอยู่กับความเต็มใจจะเข้าร่วมกิจกรรมนั้นโดย ไม่มีการบังคับขู่เข็ญหรือกดดันใด ๆ และหากผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่มีสิทธิที่จะควบคุมการดำเนินงาน ของเขาเอง (อยากหยุดหรือลงมือทำเมื่อไรก็ได้) แล้วการกระทำของเขาก็ไม่อาจถือได้ว่ามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น และการมีส่วนร่วมนั้นควรที่บุคคลทุกคนจำได้ปฏิบัติหรือทำกิจกรรมอย่างแข็งขันและกระตือรือร้น การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพมากคือการร่วมกระทำการตั้งแต่การร่วมคิด วางแผน กำหนดวิธีการทำงาน ลงมือทำงาน และการประเมินผลการทำงาน แต่การเข้าร่วม ส่วนใดส่วนหนึ่งก็ถือว่ายังมีประโยชน์

สรุป ได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมนั้น ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน หรือชุมชน เข้ามาร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจร่วม

ดำเนินการและร่วมประเมินผล อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งหมดในฐานะที่มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยความสมัครใจเพื่อให้กิจกรรมนั้นบรรลุผลสำเร็จ

2.7.2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ปิยพร (2544) ได้สรุปขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาไว้ 5 รูปแบบ คือ

- 1) การเป็นสมาชิก (Membership)
- 2) การเป็นผู้ร่วมประชุม (Attendance of meeting)
- 3) การเป็นผู้掏เงิน (Financial contribution)
- 4) การเป็นกรรมการ (Membership of committee)
- 5) การมีส่วนร่วมโดยการเป็นประธานหรือผู้นำ (Position of Leadership)

โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1980 อ้างถึงใน เสาวนีย์ เลวลัย, 2545) ได้จำแนกขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ (Decision Making) การดำเนินการ (Implementation) ผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้นประการแรกที่สุดที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงการดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และประสานงานและการขอความช่วยเหลือ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นั้นนอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น (View) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) จะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยอาศัยการแบ่งตามลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการพัฒนา คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผล

2.7.3 ระดับการมีส่วนร่วม

เบญจมาศ (2544) แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 7 ระดับ คือ

1) ระดับ 1 ไม่มีส่วนร่วมเลย เป็นลักษณะที่ทางหน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการให้ประชาชนทั้งหมด หรือบางครั้งบังคับประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมโดยไม่มีทางเลือกเลยได้ เพราะประชาชนเกรงความผิดที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งเกรงว่าจะต้องสูญเสียผลประโยชน์บางประการเช่น การถูกปรับการถูกเพ่งเล็งจากทางราชการและถ้าหลีกเลี่ยงได้ประชาชนจะไม่เข้ามามีส่วนร่วม

2) ระดับ 2 มีส่วนร่วมน้อยมาก ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพราะมีสิ่งล่อใจ หรือผลประโยชน์บางประการที่จะได้รับ เช่น ได้รับเงินตอบแทนจากการใช้แรงงาน ได้มีโอกาสไปทัศนศึกษานอกสถานที่ การได้มีชื่อเสียง ฯลฯ แต่ตัวประชาชนเองมิได้มีความเลื่อมใสต่อกิจกรรม ดังนั้น เมื่อไรก็ตามที่ประชาชนเห็นว่าตนเองไม่ได้รับประโยชน์เพียงพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ก็จะไม่เข้ามามีส่วนร่วม

3) ระดับ 3 มีส่วนร่วมน้อย ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพราะถูกชักจูงใจ โดยโฆษณาประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นเห็นถึงผลดี และผลประโยชน์ที่จะได้รับซึ่งไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชนท้องถิ่น และประชาชนมิได้มีส่วนเสนอความเห็นใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแล้วจะได้รับผลประโยชน์อาจให้ความร่วมมือต่อไป

4) ระดับ 4 มีส่วนร่วมปานกลาง ทางราชการจะทำการสอบถามประชาชนถึงความต้องการของท้องถิ่น และสภาพข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ แล้วทางราชการจะนำข้อมูลที่ได้เหล่านี้ ไปทำการกำหนดแผนงานเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตาม ซึ่งแผนงานที่กำหนดขึ้นนี้บางครั้งอาจไม่ตรงตามความประสงค์ของประชาชนได้

5) ระดับ 5 มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง ทางราชการจะมีการยอมรับให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างสูงโดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาความประสงค์ของประชาชน แต่การตัดสินใจในการกำหนดแผนงานจริง ๆ ยังขึ้นอยู่กับอำนาจและหน้าที่ของทางราชการ

6) ระดับ 6 มีส่วนร่วมสูง ทางราชการจะเปิดโอกาสอย่างมากให้ประชาชนแสดงข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีส่วนร่วมจากประชาชนโดยใกล้ชิด การดำเนินการขึ้นอยู่กับมติของประชาชนเองว่าจะแก้ไขปัญหามุมชนอย่างไร

7) มีส่วนร่วมในอุดมคติ ประชาชนในท้องถิ่นจะร่วมมือดำเนินการด้วยตนเอง โดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินการ เป็นการอาศัยพื้นฐานความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเอง จึงได้รับการร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี ทางราชการอาจเข้ามามีส่วนร่วมในแง่ของการช่วยเหลือ หรือสนับสนุนสิ่งที่เกินความสามารถของประชาชนนั้นการมีส่วนร่วมในอุดมคติ

2.7.4 วิธีการวัดการมีส่วนร่วม

อนงค์ (2535) ได้แบ่งวิธีการวัดการมีส่วนร่วมได้เป็น 4 แบบ คือ

1) วัดตามประเภทของขั้นตอนการมีส่วนร่วม ในขั้นตอนเริ่มการพัฒนา การค้นหา ปัญหาและสาเหตุ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการดำเนินการ ขั้นตอนรับผลประโยชน์ และขั้นตอนประเมินผล

2) วัดตามลำดับความเข้มของการมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็นระดับการตัดสินใจ ระดับความร่วมมือ และระดับการใช้ประโยชน์

3) จำแนกตามประเภทของผู้มีส่วนร่วมซึ่งแบ่งได้ 3 ประเภท คือ บุคคลในท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ และเจ้าหน้าที่ต่างประเทศ

4) จำแนกตามรูปแบบการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็นการมีส่วนร่วมทางตรง และการมีส่วนร่วมทางอ้อม

2.7.5 เครื่องชี้วัดการมีส่วนร่วม

Chapin (1977) ได้เสนอเครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทางสังคม โดยได้กำหนดระดับความสำคัญของการมีส่วนร่วมกิจกรรมของสมาชิกในองค์กร ดังนี้

- 1) การมีความสนใจในกิจกรรมและการเข้าร่วมประชุม
- 2) การให้การสนับสนุนช่วยเหลือ
- 3) การเป็นสมาชิกและกรรมการ
- 4) การเป็นเจ้าหน้าที่

ทั้งนี้จะดูลักษณะต่าง ๆ ที่แสดงออก คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การบริจาคเงินทองวัสดุสิ่งของ การเสียสละเวลา แรงงานการเป็นสมาชิกของคณะกรรมการ และเป็นผู้ดำเนินการในกิจกรรมนั้นโดยตรง

2.8 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.8.1 วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาค้นคว้า การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ

2.8.2 หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
- 2) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
- 3) หลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- 4) หลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
- 5) หลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 6) หลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

2.8.3 จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากลและความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2.8.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

2.9 ความหมายของชุดการเรียนรู้

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524) และวิระ ไทยพานิช (2529) ให้ความหมายชุดการเรียนรู้สอดคล้องกันว่า ชุดการเรียนรู้มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น ชุดการสอน ชุดการเรียนเบ็ดเสร็จ ชุดการสอนรายบุคคล ซึ่งแต่ละชุดก็จะประกอบเป็นชุดสื่อผสม (Multi-Media) จัดไว้ในกล่องหรือซอง ชุดการเรียนนอกจากจะเป็นรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป แต่จะมีส่วนที่เหมือน ๆ กัน คือ ในชุดการเรียนนั้นจะประกอบด้วยคำชี้แจง หัวข้อ จุดมุ่งหมาย การประเมินผลเบื้องต้น เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน และการประเมินผลขั้นสุดท้าย จุดมุ่งหมายสำคัญของชุดการเรียน คือ ให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนด้วยตนเอง รัมภา อัครศักดิ์ศรี (2533) และเพลินพิศ ชุนนะวรรณ (2538) ให้ความหมายของชุดการเรียนรู้ว่า หมายถึง สื่อการเรียนชนิดหนึ่งซึ่งมีกระบวนการเบ็ดเสร็จในตัว ทั้งเนื้อหา กิจกรรม และภาพประกอบ วิธีการเรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของการเรียน นิพนธ์ สุขปริดี (2525) สมนึก โกศลจิตร (2538) และชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2537) ให้ความหมายไว้ว่า ชุดการเรียนรู้ หมายถึง การรวบรวมสื่อการเรียนสำเร็จรูปให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากชุดการเรียนรู้ด้วยความสะดวกเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ชุดการเรียนรู้จะต้องประกอบด้วยสื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียน เพื่อช่วยให้การเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2.9.1 องค์ประกอบของชุดการเรียนรู้

เอ็มพร เต็มดี (2545) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ประกอบด้วย

- 1) คำนำ
- 2) วัตถุประสงค์
- 3) คู่มือสำหรับครู ประกอบด้วย

3.1 แผนการเรียนรู้ (ประกอบด้วย สารสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อ การวัดและประเมินผล บันทึกผลหลังการเรียนรู้)

3.2 ใบความรู้

3.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติกิจกรรม

- 4) คู่มือสำหรับนักเรียน

4.1 ใบงาน

4.2 แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน

- 5) สื่อประกอบการใช้ชุดการเรียนรู้

2.9.2 ขั้นตอนการสร้างและพัฒนาชุดการเรียนรู้

ในการสร้างและพัฒนาชุดการเรียนรู้ ชม ภูมิภาค (2524) ได้กำหนดขั้นตอนไว้ 11 ขั้นตอน คือ (1) วิเคราะห์และกำหนดความต้องการ (2) กำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ (3) ออกแบบองค์ประกอบของระบบ (4) วิเคราะห์แหล่งวิทยาการที่ต้องการ แหล่งวิทยาการที่มีอยู่อย่างจำกัด (5) ปฏิบัติเพื่อกำจัดหรือปรับปรุงข้อจำกัด (6) เลือกหรือพัฒนาวัสดุเพื่อการสอน (7) ออกแบบการประเมินผลการกระทำของนักเรียน (8) ทดลองใช้แบบประเมินเพื่อปรับปรุงและนำไปใช้ (9) ปรับปรุงแก้ไขทุกส่วนที่บกพร่องและหาประสิทธิภาพ (10) ประเมินผลเพื่อสรุป และ (11) สร้างเป็นชุดเพื่อติดตั้งเพื่อใช้

บำรุง ใหญ่สูงเนิน (2536) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมครูตามโครงสร้างปรับปรุงประสิทธิภาพการสอนของครูประถมศึกษาไว้ดังนี้ (1) กำหนดวัตถุประสงค์ (2) กำหนดเนื้อหา (3) กำหนดระยะเวลา (4) กำหนดกิจกรรม (5) กำหนดกระบวนการ (6) กำหนดสื่อหลักและสื่อเสริม (7) กำหนดการประเมินผล

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2538) ได้เสนอขั้นตอนการผลิตชุดการสอนตามแผนจุฬา (Chula Plan) เป็น 10 ขั้นตอนดังนี้ (1) กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ (2) กำหนดหน่วยการสอน (3) กำหนดหัวเรื่อง (4) กำหนดมโนทัศน์และหลักการ (5) กำหนดวัตถุประสงค์ (6) กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน (7) กำหนดแบบประเมินผล (8) เลือกและผลิตสื่อการสอน (9) หาประสิทธิภาพของสื่อการสอน และ (10) ทำแบบทดสอบหลังเรียน

2.9.3 ประโยชน์ของชุดการเรียนรู้

ชุดการเรียนรู้ เป็นชุดที่เพิ่มความรู้ให้กับผู้เรียนซึ่งเรียนตามลำดับขั้นตอนในคำแนะนำของแต่ละชุด ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์โดยตรงตามความต้องการความสามารถของผู้เรียน ดังนี้

- 1) ช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษาอยู่ เพราะชุดการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดดำเนินการฝึกอบรม
- 2) ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้ได้ตามความสามารถ ความสนใจ และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
- 3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
- 4) ช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากได้รับความรู้แนวเดียวกัน
- 5) ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ครู ชุดการเรียนรู้สามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตลอด ไม่ว่าผู้สอนจะมีสภาพหรือความคับข้องทางอารมณ์มากน้อยเพียงใด
- 6) ช่วยให้การเรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของครู เนื่องจากชุดการเรียนรู้ช่วยถ่ายทอดเนื้อหาได้ ดังนั้นครูที่พูดไม่เก่งก็สามารถสอนให้มีประสิทธิภาพได้
- 7) ช่วยให้ครูวัดผลผู้เรียนได้ตรงตามความมุ่งหมาย
- 8) ช่วยลดภาระและช่วยสร้างความพร้อมและความมั่นใจให้แก่ครู เพราะชุดการเรียนรู้ผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถนำไปใช้ได้ทันที
- 9) ช่วยขจัดปัญหาการขาดแคลนครูผู้ชำนาญ เพราะชุดการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง
- 10) ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้แบบต่อเนื่องหรือการศึกษานอกระบบ เพราะชุดการเรียนรู้สามารถนำไปสอนผู้เรียนได้ทุกสถานที่และทุกเวลา
- 11) แก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะชุดการเรียนรู้สามารถทำให้ผู้เรียนเรียนตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และโอกาสเอื้ออำนวยแก่ผู้เรียนซึ่งแตกต่างกัน
- 12) เป็นประโยชน์สำหรับการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

2.10 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัฐจวน ทองรอด (2542) ในจุลสารการท่องเที่ยว บทความเรื่อง “ท่องเที่ยวไทยในสหัสวรรษใหม่จะเป็นอย่างไร” จากการพยากรณ์ของ WTO คาดว่า การท่องเที่ยวของไทยยังจะขยายตัวต่อไปในอัตราประมาณ ร้อยละ 7 จนถึงปี พ.ศ. 2563 ซึ่งจะทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีจำนวนนักท่องเที่ยวถึง 37 ล้านคน หรือ 5 เท่าของจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบัน การขยายตัวระดับนี้หมายถึง จะต้องมีการวางแผนรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวตั้งแต่นั้น ๆ และวางแผนเป้าหมายที่การเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่าการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว ผู้แทน WTO ได้ย้ำว่าการพัฒนาการท่องเที่ยว

ในสหัสวรรษใหม่จะต้องมีกลยุทธ์การพัฒนาที่ชัดเจน ขยายตลาดให้กว้าง สนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน และทุกประเทศต้องร่วมกันขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต่อการท่องเที่ยว

เสาวลี ทองjem (2544) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการสภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวสถานพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าเขาพระแทว อำเภอดง จังหวัดภูเก็ต พบว่า อยู่ในขั้นเตือนภัยเนื่องจากองค์ประกอบของการจัดการสภาพแวดล้อมบางตัว มีความทรุดโทรมควรได้รับการปรับปรุง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดการสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง

ธนา รัตน์ประโคน (2549) ประเมินมูลค่าประโยชน์ของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ผลการศึกษาปรากฏว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวเกาะเสม็ดมี 2 ปัจจัย คือ ระดับรายได้ รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้พื้นที่ธรรมชาติเกาะเสม็ดคงอยู่ต่อไป และมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการให้มีการบริการที่ดีกว่านี้

เสาวลักษณ์ นวเจริญกุล (2541) ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวชาวไทยในอุทยานแห่งชาติไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ต้องในระดับปานกลาง สำหรับผลการวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว พบว่า อายุ ระดับการศึกษา การให้คุณค่าต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ0.01

สุวัฒนา ธาณานิติ (2542) ได้ศึกษาเรื่องการส่งเสริมวัฒนธรรมการท่องเที่ยวชมชายฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ศึกษากรณีเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า บริเวณชายฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามีการแสดงถึงวัฒนธรรมและประเพณีที่สืบทอดกันมา กลุ่มผู้อาศัยส่วนใหญ่เป็นชุมชนมอญ ที่ยังมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมแสดงให้เห็นถึงการดำรงชีวิต สถาปัตยกรรม เช่น วัด บ้านเก่า วัฒนธรรมต่าง ๆ และยังมีเครื่องปั้นดินเผา มีการอนุรักษ์ทรัพยากรทางน้ำ ซึ่งเป็นจุดที่ดึงดูดความสนใจของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

วัชรพันธุ์ วณิชชาภิวงศ์ (2543) ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยาในอุทยานแห่งชาติภูกระดึง ผลการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันอุทยานแห่งชาติภูกระดึงยังคงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ส่งผลให้อุทยานแห่งชาติภูกระดึงได้รับผลกระทบตามมา ทั้งปัญหาที่เกิดจากนักท่องเที่ยวและปัญหาที่เกิดจากการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอย หรือจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไปจนเกิดความแออัดรองรับได้

Hulley, Joan C. (1998) ศึกษาเรื่องการสร้างชุดการเรียนการสอนโดยบูรณาการวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนเกรด 5 ผลการศึกษา พบว่า ชุดการเรียนรู้นี้มีเนื้อหาทางวิทยาศาสตร์ 3 เรื่อง ได้แก่ (1)

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2) วิทยาศาสตร์กายภาพ (3) ประวัติศาสตร์และธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ ซึ่งเนื้อหาของแต่ละเรื่องนำมาจากหลักสูตรวิทยาศาสตร์ของหลักสูตรแม่บท ชุดการเรียนรู้ประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ สื่อการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นและประเมินผล ครูสามารถใช้ชุดการเรียนการสอนจากการศึกษาคู่มือครู ผลของการใช้ชุดการเรียนการสอน พบว่า ช่วยให้ครูสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้อย่างกว้างขวาง

Chen, Linlin (1998) ศึกษาเรื่องการออกแบบและการพัฒนาแบบเรียนอิเล็กทรอนิกส์สำหรับให้ครูศึกษา วัตถุประสงค์ เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนโดยการสร้างเป็นชุดวิดีโอ กรณีศึกษาเกี่ยวกับบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ เนื้อหาประกอบไปด้วยรายวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อให้บริการกับครูผู้สอนขั้นตอนของการวิจัย คือ การออกแบบ การพัฒนา และการประเมินผล โดยใช้กรอบแนวคิดในการสร้างตามรูปแบบของวิลลิส คือ การนำมาเขียนใหม่ (Recursive) การสะท้อนกลับ (Reflective) การออกแบบ (Design) และการพัฒนา (Development) ผลจากการใช้ชุดการเรียนนี้ประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีการศึกษา คณะผู้ศึกษาได้แบ่งแนวการศึกษาออกเป็น 2 แนวทาง คือ

1. การศึกษาเอกสารเป็นการศึกษา ทบทวน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลเบื้องต้นของสภาพพื้นที่ปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นมา สภาพทางกายภาพ พืชพรรณและสัตว์ป่า แหล่งน้ำ ประชากรรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติเขาค้อ

2. การศึกษาภาคสนามเป็นการศึกษาค้นคว้าด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก โดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่มีโครงสร้างที่แน่นอน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยแบบประเมินเป็นแบบประเมินแบบปลายปิด

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ส่วนประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวทางการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

- สภาพปัญหาของการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว
- การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- จำนวนนักท่องเที่ยวจะมามากน้อยขึ้นกับปัจจัยใดบ้าง
- ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก
- แนวทางการประชาสัมพันธ์ควรเป็นอย่างไร

โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้เสนอความคิดเห็นตามประเด็นต่างๆ จนครบทุกประเด็น

2. การสร้างและทดสอบเครื่องมือวิจัย แนวทางการสนทนากลุ่มสร้างโดย

- กำหนดเรื่องและวัตถุประสงค์ในการสนทนากลุ่ม

- กำหนดประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างแนวทางในการสนทนากลุ่ม

- นำประเด็นที่ได้เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการวิจัยตรวจสอบความตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

- ประเด็นที่ได้มาปรับแก้ไขตามคำแนะนำ

- นำประเด็นที่ได้หลังปรับปรุงแก้ไขไปใช้ในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ผู้สนทนาได้แสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่กำหนด

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดสนทนากลุ่มในเดือนกุมภาพันธ์ 2554 ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอห้วยสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีผู้ร่วมสนทนา จำนวน 8 คน

ส่วนที่ 3 การพัฒนาชุดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research) : การศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐาน

1. ศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการศึกษา ดังนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) , แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559) , พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อศึกษาเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานในการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ด้วยการสัมภาษณ์ การสอบถาม

4. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และวิเคราะห์ความคิดเห็น โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาความ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development) : การพัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้

1. การพัฒนาชุดการเรียนรู้ฉบับร่าง โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาเป็นชุดการเรียนรู้ฉบับร่าง

2. ดำเนินการสร้างชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์

3. นำชุดการเรียนรู้ฉบับร่างที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอคำชี้แนะ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์เกี่ยวกับเนื้อหา

4. นำชุดการเรียนรู้ที่ได้รับการแก้ไขแล้วมาประเมินโครงร่างโดยผู้เชี่ยวชาญ

5. นำชุดการเรียนรู้ที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญไปหาประสิทธิภาพ E_1/E_2

ตอนที่ 3 การวิจัย (research) : การทดลองใช้ชุดการเรียนรู้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียน
ไทยรัฐวิทยา อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียน
บ้านธารทิพย์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างนี้ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (simple
Random Sampling)

แบบแผนการวิจัย แบบ Pre-experimental design ใช้แบบ one-group pretest posttest
design (Tuckman, 1999)

ตอนที่ 4 การพัฒนา (development) : การประเมินและปรับปรุงแก้ไขชุดการเรียนรู้

1. ประเมินระหว่างดำเนินการใช้ชุดการเรียนรู้นั้นได้มีการประเมินผลการใช้ชุดการเรียนรู้ระหว่างดำเนินการ ซึ่งเป็นการประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)
2. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอแบบพรรณนาความ
3. ประเมินหลังจากการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้

บทที่ 4

ผลการวิจัย และอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นไปยังการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมถึงการวางแผนจัดการแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน โดยจะจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งการพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา เพื่อให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดในด้านการท่องเที่ยว โดยมีเนื้อหา ดังนี้

ส่วนที่ 1 การประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

การศึกษา เรื่อง การประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงพรรณนาที่มุ่งแสวงหาความรู้และข้อเท็จจริงของพื้นที่ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การพรรณนาสภาพโดยการสำรวจสภาพปัจจุบันของพื้นที่ และแบบประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก โดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ที่มีโครงสร้างที่แน่นอน แบ่งได้ 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สภาพปัจจุบันของพื้นที่

น้ำตกธารทิพย์ ถูกตั้งขึ้นตามชื่อหมู่บ้านแต่ก่อนนั้นมีชื่อเรียกว่า “น้ำตกหมูบุด” สาเหตุที่เรียกเช่นนี้ มีเรื่องเล่ากันว่า มีหญิงสาวของหมู่บ้านนี้จะแต่งงานกับชายหนุ่มหมู่บ้านอื่น มีการเตรียมจัดงานเลี้ยงรื่นเริงและมีการฆ่าหมูไว้ทำอาหารรับประทานกัน แต่ปรากฏว่ารอเท่าไร ชายหนุ่มก็ไม่มา จนกระทั่งเวลาผ่านไป จนหมูที่เตรียมไว้ทำอาหารก็บูดเสียหมด จนกลายเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน และน้ำตกแห่งนี้ ต่อมาภายหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อหมู่บ้านเป็น “บ้านธารทิพย์” ซึ่งน้ำตกก็ได้รับการเปลี่ยนตามไปด้วย เป็น “น้ำตกธารทิพย์”

ต่อมาในปี พ.ศ.2537 ได้มีการสำรวจจัดตั้งเป็นวนอุทยาน โดยนายปัญญา บุญสมบูรณ์ ป่าไม้จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปทำการสำรวจเบื้องต้น จนกระทั่งเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2538 กรมป่าไม้จึงได้อนุมัติให้จัดตั้งเป็น “วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์” เนื้อที่ประมาณ 14 ตารางกิโลเมตร หรือ 8,750 ไร่

ต่อมากรมป่าไม้ ได้มีคำสั่งกรมป่าไม้ ที่ 1602/2543 ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2543 ให้สำรวจเบื้องต้น เพื่อจัดตั้งเตรียมการประกาศเป็น “อุทยานแห่งชาติเขาค้อ” เนื้อที่ประมาณ 200,000 ไร่ และคำสั่งกรมป่าไม้ ที่ 1696/2544 ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2544 ให้สำรวจพื้นที่จัดตั้งเตรียมการประกาศเป็น “อุทยานแห่งชาติเขาค้อ” เพิ่มอีก 3 แห่ง

2. ที่ตั้ง

ที่ทำการของอุทยานแห่งชาติเขาค้อ ตั้งอยู่เลขที่ 33 หมู่ 11 ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอ
หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 67120 โทรศัพท์/โทรสาร 056-718335

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ดังนี้
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่ง
ท่องเที่ยวประเภทน้ำตก ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยแบบ
ประเมินเป็นแบบประเมินแบบปลายปิด การประเมินแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย

1.1 คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก

1.2 ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

1.1 ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

1.2 การเข้าถึง

1.3 ความปลอดภัย

1.4 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ

3.1 การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม

3.2 การจัดการด้านการท่องเที่ยว

ได้ผลการประเมินดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 การประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย (คะแนนเต็ม 85 คะแนน)			
1.1 คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก (คะแนนเต็ม 65 คะแนน)		43	
1.2 ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)		18	
รวม		61	
2. สักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 60 คะแนน)			
2.1 สักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 15 คะแนน)		7	
2.2 การเข้าถึง (คะแนนเต็ม 10 คะแนน)		10	
2.3 ความปลอดภัย (คะแนนเต็ม 25 คะแนน)		22	
2.4 สักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 10 คะแนน)		6	
รวม		45	
3. การบริหารจัดการ (คะแนนเต็ม 65 คะแนน)			
3.1 การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อม (คะแนนเต็ม 35 คะแนน)		30	
3.2 การจัดการด้านการท่องเที่ยว		21	
รวม		51	

ตารางที่ 4.2 ผลการให้คะแนนและระดับมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม	ผลการให้คะแนน
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	85	61
2. สักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว	60	45
3. การบริหารจัดการ	65	51
รวมทั้งสิ้น	210	157

ระดับมาตรฐาน

- ☐ ดีเยี่ยม (มากกว่า 168 คะแนนขึ้นไป)
- ☒ ดีมาก (มากกว่า 147-168 คะแนน)
- ☐ ดี (มากกว่า 126-147 คะแนน)
- ☐ ปานกลาง (มากกว่า 105-126 คะแนน)
- ☐ ต่ำ (น้อยกว่าหรือเท่ากับ 105 คะแนน)

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของแหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตกที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ โดยองค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ได้ 61 คะแนน องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ได้ 45 คะแนน ส่วนองค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ ได้ 51 คะแนน รวมทั้งสิ้น 157 คะแนน เมื่อเทียบระดับมาตรฐานอยู่ในระดับ ดีมาก

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ อุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ตั้งอยู่ หมู่ 12 ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อ ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้น และประเมินผลการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

ประชากรที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาค้อ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบึงน้ำเต้า และผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 หมู่ 3 หมู่ 5 หมู่ 7 หมู่ 11 และหมู่ 12 ของตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า แต่เดิมประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการงบประมาณในการพัฒนาประชาสัมพันธ์ ช่วยคิดจัดทำโครงการพัฒนา โดยเสนอของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด แต่ปัจจุบันน้ำตกธารทิพย์อยู่ภายใต้การดูแลและพัฒนาโดยอุทยานแห่งชาติเขาค้อ จึงทำให้การดูแลระบบนิเวศวิทยา สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ อยู่ภายใต้ พรบ.อุทยานแห่งชาติไปโดยปริยาย แต่ทางชุมชนและท้องถิ่นสามารถช่วยสนับสนุนและพัฒนากการท่องเที่ยวในด้านการช่วยประชาสัมพันธ์ ภายนอกบริเวณอุทยานได้เช่นกัน

จำนวนนักท่องเที่ยวจะมามากน้อยขึ้นกับปัจจัยใดบ้าง

หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาค้อ ได้เสนอแนะว่าปัจจัยที่จะทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัจจัยการท่องเที่ยว ดังนี้

ก) ททรัพยากรท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์)

น้ำตกธารทิพย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ด้านนิเวศวิทยา มีน้ำตกที่สวยงามหลายชั้นมีสภาพทางภูมิศาสตร์แตกต่างกัน สภาพบริเวณรอบน้ำตกर्मรื่นเหมาะแก่การ

พักผ่อนหย่อนใจสำหรับบุคคลทั่วไป รวมทั้งมีความปลอดภัยต่อการท่องเที่ยวเนื่องจากดูแลโดยกรมอุทยานฯ เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้

ข) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว

น้ำตกธารทิพย์ต้องพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการเดินทางมาท่องเที่ยวทำให้เกิดความสะดวกสบายและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ

- ทำป้ายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ให้มีความชัดเจน รวมทั้งให้ความสำคัญกับป้ายบอกทางตั้งแต่ทางเข้าจากถนนสระบุรี-หล่มสัก จนผ่านเข้ามาในหมู่บ้านว่าต้องเลี้ยวทางใดบ้างโดยจัดทำป้ายบอกตำแหน่งที่แน่นอนให้สังเกตได้อย่างชัดเจน
- ปรับปรุงถนนทางเข้าอุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ที่เป็นแหล่งอาศัยของชุมชนก่อนเข้าอุทยานให้ดีมีมาตรฐานเพิ่มความสะดวกต่อผู้เดินทางมาท่องเที่ยว
- ปรับปรุงลานจอดรถให้สามารถจอดรถอย่างสะดวกควรเทพื้นคอนกรีตเพื่อความแข็งแรงทนทาน ดูสวยงาม มีการตีช่องแบ่งเส้นจราจรให้รถแต่ละชนิดจอดอย่างเป็นระเบียบ และมีความสะดวกสบาย
- ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณห้องน้ำให้ดูร่มรื่น และสะอาดถูกสุขลักษณะ
- อบรมแนะนำชุมชนให้ร่วมดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว
- จัดสถานที่บางส่วนให้คนในชุมชนนำสินค้าในท้องถิ่นมาวางจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ของคนในท้องถิ่น

ค) การตลาดท่องเที่ยว โดยส่งเสริมประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เพื่อชักชวนให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) มากขึ้น โดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ คือ

- เสนอจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว โดยช่วยกันกำหนดรูปแบบของป้ายข้อความ ตัวอักษร ที่แนะนำรายละเอียดของอุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในตำบลให้ชัดเจน รวมทั้งสถานที่ติดตั้งที่สังเกตได้ชัดเจน
- ควรมีแผ่นพับประชาสัมพันธ์ที่ร่วมกันกำหนดรูปแบบ รายละเอียดไปแจกจ่ายตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ของจังหวัดหรือร้านอาหารที่มีชื่อของจังหวัด รวมทั้งส่งไปเผยแพร่ยังศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดต่างๆ
- หน่วยงานท้องถิ่นที่รับผิดชอบในพื้นที่ต้องจัดสรรงบประมาณรวมถึงดำเนินการในเรื่องดังกล่าวได้

ง) ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวกและการประชาสัมพันธ์

ในสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวยังมีไม่เพียงพอทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม ซึ่งมีประเด็นปัญหาเรื่องการประชาสัมพันธ์สำหรับนักท่องเที่ยวดังนี้

- ก) นักท่องเที่ยวไม่รู้จักร้านอาหารแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) อยู่ที่ไหน
- ข) ไม่เคยประชาสัมพันธ์อย่างจริงจัง ถึงบรรยากาศที่น่าท่องเที่ยวและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีมากกว่าแต่ก่อน
- ค) ไม่มีการจัดทำป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจนเหมือนไปเขาค้อหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จัก และเพิ่มความสะดวกในการมาท่องเที่ยว
- ง) ไม่รู้ว่ามีความสะดวกสบายของแหล่งท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด
- จ) ขาดงบประมาณในการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในพื้นที่
- ฉ) ขาดการประสานงานที่ดีของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- ช) ต้องมีการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ต้องมีการสร้างจิตสำนึกในการร่วมมือร่วมใจกันช่วยกันพัฒนา

จ) แนวทางการประชาสัมพันธ์อุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ที่ควรจะ

ดำเนินการมีดังนี้

- ก) การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อเผยแพร่ด้วยสื่อต่างๆ เช่น
 - แผ่นป้ายโฆษณาแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่ไม่ต้องมีรายละเอียดมาก ควรมีเพียงรูปภาพ สัญลักษณ์บอกทาง หรือสถานที่ติดต่อ
 - แผ่นพับประชาสัมพันธ์ สำหรับแนะนำแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบูรณ์แจกจ่ายกับนักท่องเที่ยว
 - นำรายละเอียดของข้อมูลอุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ลงวารสารต่างๆ และแจกจ่ายวารสารองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์ไปตามศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวขององค์การบริหารส่วนจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ
 - เชิญสื่อมวลชนเข้ามาทัศนศึกษา เยี่ยมชมพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างสัมพันธ์อันดีต่อสาธารณชน
- ข) การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อคำพูด ด้วยการบอกกล่าว ให้ข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการ มีความเป็นกันเอง ให้รายละเอียดในเบื้องต้นข้อมูลอุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ได้ เช่น
 - ผู้นำชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ผู้นำในชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้านและคนในชุมชนก็มีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์ได้ดี โดยการต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยอัธยาศัย

ไมตรีอันดี แนะนำ บอกกล่าวรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในฐานะเจ้าบ้านที่ดี

- การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารไปสู่นักท่องเที่ยวได้แก่ การจัดกิจกรรมการกุศล การจัดงานประเพณีลอยกระทง ซึ่งสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของผู้คนในท้องถิ่น

- การประชาสัมพันธ์ให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นเจ้าบ้านที่ดี ส่งผลให้การต้อนรับเป็นไปด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดี ทำให้นักท่องเที่ยวกล่าวขานถึงเมื่อกลับออกจากแหล่งท่องเที่ยว

- การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ จึงขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่รับผิดชอบ

- การประชาสัมพันธ์ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นการรับรู้ของนักท่องเที่ยว จากการสนทนากลุ่มในประเด็นต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอ ผู้วิจัยมีแนวคิด ว่า บทสรุปของแต่ละประเด็นที่ได้นำเสนอ สามารถดำเนินการได้โดยขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่มีความสามารถทำได้ และทำให้ได้รับรู้ถึงสภาพปัญหาของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จากการเสนอแนะข้อคิดเห็นของผู้ร่วมสนทนากลุ่มนำไปดำเนินการ ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา การประชาสัมพันธ์ อุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและน่าสนใจของจังหวัดเพชรบูรณ์อีกแห่งหนึ่ง โดยได้รับรู้ถึงสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขเพิ่มเติม

ผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้มีการนำเสนอปัญหา สาเหตุ แนวทางแก้ไขปัญหาการประชาสัมพันธ์ เพื่อนำไปจัดทำเป็นยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหา โดยจัดลำดับแล้วได้ปัญหาที่ควรดำเนินการแก้ไขตามลำดับ 3 เรื่อง ดังนี้

- 1) การจัดทำป้ายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว
- 2) จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์
- 3) จัดทำวารสาร

มาตรการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

มาตรการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ จึงทราบถึงปัญหาในการพัฒนาดังกล่าวจึงนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติการร่วมกันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในพื้นที่ โดยนักวิจัยได้วางแผนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่โดยจัดเรียง

ส่วนที่ 3 การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา

การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐาน
2. ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้
3. ผลการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้
4. ผลการประเมินและปรับปรุงแก้ไขชุดการเรียนรู้

3.1 ผลการศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐาน

ผลการศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับนโยบายการศึกษา
2. การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดการเรียนรู้
4. การสำรวจชุมชนและวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

ผลการศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐานที่ได้ในทุกขั้นตอน คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนในชุมชน ท้องถิ่น โดยในด้านขอบข่ายเนื้อหาเกี่ยวกับการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยภาพรวมพบว่า ควรให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว วิธีการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและผลเสียของการท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับ หทัยรัตน์ อันดี (2544) ที่ศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา กล่าวว่า การสำรวจความต้องการและข้อมูลพื้นฐาน เพื่อที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้หลากหลายสอดคล้องกับความต้องการและความแตกต่างของแต่ละบุคคล ชุมชน และท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนสูงสุด และต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลต่าง ๆ ในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3.2 ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้

คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาขั้นตอนที่ 1 มาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. การสร้างชุดการเรียนรู้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนการศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐาน ในการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ชุดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย

- (1) คำนำ
- (2) วัตถุประสงค์
- (3) คู่มือครู
- (4) คู่มือสำหรับนักเรียน

สอดคล้องกับ หทัยรัตน์ อันติ (2544) ที่ศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ผลการสร้างพบว่า ชุดการเรียนรู้ประกอบไปด้วย คำนำ วัตถุประสงค์ คู่มือครู คู่มือนักเรียน และสื่อประกอบการใช้ชุดการเรียนรู้

2. การประเมินและตรวจสอบชุดการเรียนรู้

คณะผู้วิจัยนำชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านได้ตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงชุดการเรียนรู้ให้ถูกต้องและสมบูรณ์ ผลการตรวจสอบ คือ ควรขยายภาพหน้าปกให้มีขนาดใหญ่ สีเส้นสวยงาม และสอดคล้องกับเนื้อหาภายใน ปรับตัวหนังสือที่ใช้ในชุดการเรียนรู้ให้มีขนาดใหญ่ ใบบางของนักเรียนควรมีสีเส้นสวยงามและมีรูปภาพประกอบ

3. การปรับปรุงแก้ไข

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้ ปรับปรุงภาพหน้าปกให้มีขนาดใหญ่ สีเส้นสวยงาม และสอดคล้องกับเนื้อหาภายใน ปรับปรุงตัวหนังสือที่ใช้ในชุดการเรียนรู้ให้มีขนาดใหญ่และน่าสนใจใบบางของนักเรียนได้สีเส้นสวยงามพร้อมทั้งมีรูปภาพประกอบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. การหาประสิทธิภาพ

นำชุดการเรียนรู้ฉบับร่างที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปหาค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 แบบเดี่ยว (individual Tryout) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ที่มีผลการเรียนเก่ง ปานกลาง อ่อน อย่างละ 1 คน เพื่อดูความเหมาะสมของภาษาและความยากง่ายของกิจกรรมในชุดการเรียนรู้ นำมาหาค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 แบบเดี่ยว (individual Tryout) ได้ค่าประสิทธิภาพ 66.00 / 73.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 60/60 ที่ตั้งไว้

นำชุดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วมาทดลองใช้เพื่อหาค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 แบบกลุ่มเล็ก (Small Group Tryout) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ที่มีผลการเรียนเก่ง ปานกลาง อ่อนอย่างละ 3 นำมาหาค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 แบบกลุ่มเล็ก (Small Group Tryout) ได้ค่าประสิทธิภาพ 71.74 / 75.56 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 70/70 ที่ตั้งไว้

สอดคล้องกับ หทัยรัตน์ อันดี (2544) ที่ศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพแบบเดี่ยว (individual Tryout) 61.33/76.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 60/60 ในขั้นนี้เป็นการนำชุดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนเป็นครั้งแรก กิจกรรมการเรียนรู้และภาษาที่ใช้ในชุดการเรียนรู้อาจยากเกินไปสำหรับผู้เรียน จำเป็นจะต้องกำหนดเกณฑ์ในขั้นต่อไป เพื่อนำผลที่ได้จากการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้ที่ได้ไปพัฒนา ปรับปรุงให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนในขั้นต่อไป ส่วนในการหาประสิทธิภาพแบบกลุ่มเล็ก (Small Group Tryout) 73.75/77.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 70/70 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มณฑารพรณ พิบูลแถว (2543) ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง ขยะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพแบบเดี่ยว (individual Tryout) 65.73/68.75

3.3 ผลการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้

ทดลองใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ไปทดลองใช้กับ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนบ้านธารทิพย์ อำเภอห้วยสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในการทดลองใช้นั้นครูผู้สอน ผู้วิจัย เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ประเมินผลระหว่างดำเนินการโดยการสังเกตการจัดกิจกรรม โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการใช้ชุดการเรียนรู้ ดังนี้

- (1) การทดสอบก่อนเรียน
- (2) ดำเนินการใช้ชุดการเรียนรู้
- (3) การทดสอบหลังใช้ชุดการเรียนรู้

จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาหาค่าประสิทธิภาพ E_1 / E_2 ได้ค่าประสิทธิภาพ 80.15/81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงและให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขจากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ (กรมวิชาการ , 2544) และชุดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 80.15/81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 แสดงว่าชุดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับหทัยรัตน์ อันดี

(2544) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียน ประถมศึกษา ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 80.18/81.51 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

3.4 ผลการประเมินและปรับปรุงแก้ไขชุดการเรียนรู้

การประเมินและแก้ไขชุดการเรียนรู้ ดำเนินการ 2 ระยะ คือ

ผลการประเมินระหว่างการใช้ชุดการเรียนรู้

ผลการประเมินระหว่างการใช้ชุดการเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอน ในระหว่างใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ดังนี้

จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ในระหว่างใช้ชุดการเรียนรู้ นั้น ผู้เรียนส่วนมากให้ความสนใจและมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานเป็นอย่างดี โดย ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้จะจัดกิจกรรมในระบบกลุ่ม ซึ่งจากการได้สังเกต พบว่า ผู้เรียนมีการ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันภายในกลุ่มตามความเหมาะสมและความถนัดของเพื่อในกลุ่ม ทำให้งานที่ได้รับมอบหมายเสร็จทันตามกำหนดเวลา ซึ่งในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มช่วยฝึกให้ผู้เรียนมีความ รับผิดชอบและความสามัคคี และศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ทักษะกระบวนการสังเกต กระบวนการคิด กระบวนการ นำเสนอข้อมูล นอกจากนี้จะเห็นว่าผู้เรียนชอบไปเรียนนอกสถานที่จากผู้รู้ในท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่ดูแล แหล่งท่องเที่ยว และชอบที่ได้ไปเรียนรู้จากสถานที่จริง

ผลการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอน พบว่า ครูผู้สอนได้เปลี่ยน บทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีการแนะนำแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน มีการ ติดต่อประสานงานกับผู้รู้ในท้องถิ่นช่วยให้ความรู้กับผู้เรียน และมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยพาผู้เรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่

จากการสังเกตพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของเจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยว พบว่า เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็น อย่างดี เช่น เมื่อคณะผู้วิจัยไปติดต่อขอพาผู้เรียนไปทัศนศึกษาและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่แหล่งท่องเที่ยวและขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมาเป็นวิทยากรช่วยให้ความรู้กับผู้เรียนซึ่ง จะติดต่อล่วงหน้า เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีการเตรียมความพร้อมในการให้ความรู้กับผู้เรียน โดย มีการจัดหาแผ่นพับ โปสเตอร์มาให้กับผู้เรียนไว้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วย

สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) กล่าวว่า การจัดการ เรียนรู้จะต้องสามารถพัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ที่เป็น

กระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันสมัย เน้นกระบวนการคิดและการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง เป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็นกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกัน โดยให้ผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่วนในด้านครูผู้สอนได้เปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ มาเป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมของผู้เรียน

ผลการประเมินหลังการใช้ชุดการเรียนรู้

การประเมินผลหลังการใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ได้แก่ การทดสอบความรู้ความเข้าใจและการสังเกตพฤติกรรมเรียนการสอนหลังใช้ชุดการเรียนรู้

(1) การทดสอบความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการใช้ชุดการเรียนรู้ โดยการทดสอบจากข้อสอบวัดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว จำนวน 20 ข้อ โดยก่อนการใช้ชุดการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ย 13.09 คิดเป็นร้อยละ 65.47 และหลังการใช้ชุดการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ย 16.25 คิดเป็นร้อยละ 81.25

(2) ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง น้ำตกธารทิพย์ พบว่า ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องน้ำตกธารทิพย์ ร้อยละ 84.94 และจากการประเมินผลใบงานสำหรับผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมได้ครบทุกกิจกรรมและถูกต้อง

ด้านความคิดเห็นของผู้เรียน จากการวาดภาพประกอบคำบรรยาย พบว่า ผู้เรียนมีความสุขและสนุกสนานที่ได้ออกไปเรียนรู้จากการไปทัศนศึกษานอกสถานที่ และรู้สึกภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการช่วยอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยการเก็บขยะและเศษใบไม้แห้ง กระจัง ขวด ทำให้เป็นแบบอย่างแก่บุคคลทั่วไปและเป็นที่ชื่นชอบแก่บุคคลที่พบเห็น ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่กล้าทำลายสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติที่สวยงาม

(3) การทดสอบหลังการใช้ชุดการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการ โดยใช้แบบทดสอบด้านความรู้ ความเข้าใจหลังเรียน แบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ และได้นำมาทดสอบค่าสถิติ t-test แบบ dependent เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการใช้ชุดการเรียนรู้

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการใช้ชุดการเรียนรู้

คะแนน	$\bar{X}$	S.D.	t-test
คะแนนเต็ม (20)			
ก่อนใช้ชุดการเรียนรู้	13.09	1.63	10.71
หลังใช้ชุดการเรียนรู้	16.25	1.18	

จากคะแนนที่คำนวณได้ พบว่า ก่อนและหลังการใช้ชุดการเรียนรู้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยหลังการใช้ชุดการเรียนรู้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนสูงกว่าก่อนการใช้ชุดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของมณฑารณ พินุลเถว (2543) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่อง ขยะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนด้วยชุดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ หทัยรัตน์ อันติ (2544) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยหลังการใช้ชุดการเรียนรู้มีคะแนนสูงกว่าก่อนการใช้ชุดการเรียนรู้

ผลการประเมินด้านความสามารถของผู้เรียน

คณะผู้วิจัยได้นำผลงานของผู้เรียนที่ได้จัดทำขึ้นจากการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียดเป็นภาพประกอบคำบรรยาย เรื่อง น้ำตกธารทิพย์ ผลงานชิ้นนี้ผู้เรียนทุกคนได้วาดภาพขณะที่ไปศึกษานอกสถานที่ที่น้ำตกธารทิพย์ หลังจากที่คุณเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการอนุรักษ์เสร็จสิ้นแล้วผู้เรียนแต่ละคนจะหาที่นึ่งวาดภาพที่ได้พบเห็นและประทับใจ พร้อมทั้งเขียนบรรยายภาพแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผู้เรียนจะมีอิสระในการได้ใช้ความคิดในการวาดภาพประกอบคำบรรยาย ผลงานที่ออกมา พบว่า ผู้เรียนสามารถวาดภาพประกอบคำบรรยายได้อยู่ในระดับดี

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นไปยังการประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมถึงการวางแผนจัดการแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน โดยจะจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งการพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา เพื่อให้มีความสอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดในด้านการท่องเที่ยว มีรายละเอียดดังนี้

(1) การประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงพรรณนาที่มุ่งแสวงหาความรู้และข้อเท็จจริงของพื้นที่ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยการสำรวจสภาพปัจจุบันของพื้นที่และใช้แบบประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ ที่มีโครงสร้างที่แน่นอน พบว่า สภาพปัจจุบัน ของน้ำตกธารทิพย์ ถูกตั้งขึ้นตามชื่อหมู่บ้านแต่ก่อนนั้นมีชื่อเรียกว่า “น้ำตกหมูปุด” ต่อมาภายหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อหมู่บ้านเป็น “บ้านธารทิพย์” ซึ่งน้ำตกก็ได้รับการเปลี่ยนตามไปด้วย เป็น “น้ำตกธารทิพย์” ในปี พ.ศ. 2537 ได้มีการสำรวจจัดตั้งเป็นวนอุทยาน โดยนายปัญญา บุญสมบูรณ์ ป่าไม้จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2538 กรมป่าไม้จึงได้อนุมัติให้จัดตั้งเป็น “วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์” เนื้อที่ประมาณ 14 ตารางกิโลเมตร หรือ 8,750 ไร่ ต่อมากรมป่าไม้ ได้มีคำสั่งกรมป่าไม้ ที่ 1602/2543 ลงวันที่ 18 สิงหาคม 2543 ให้สำรวจเบื้องต้น เพื่อจัดตั้งเตรียมการประกาศเป็น “อุทยานแห่งชาติเขาค้อ” เนื้อที่ประมาณ 200,000 ไร่ และคำสั่งกรมป่าไม้ ที่ 1696/2544 ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2544 ให้สำรวจพื้นที่จัดตั้งเตรียมการประกาศเป็น “อุทยานแห่งชาติเขาค้อ” เพิ่มอีก 3 แห่ง อุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) มีลักษณะการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของแหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตก ได้ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น

- 1.1 คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก
- 1.2 ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น

- 2.1 ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 2.2 การเข้าถึง
- 2.3 ความปลอดภัย
- 2.4 ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ

3.1 ด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษา

3.2 ด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยว

โดยภาพรวมลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของแหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตก ที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ของอุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ดีมาก

(2) การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือ อุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ตั้งอยู่ หมู่ 12 ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อ ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้น และประเมินผลการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

น้ำตกธารทิพย์อยู่ภายใต้การดูแลและพัฒนาโดยอุทยานแห่งชาติเขาค้อ ชุมชนสามารถช่วยสนับสนุนและพัฒนากการท่องเที่ยวภายนอกบริเวณอุทยานได้ โดยปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นจำนวนนักท่องเที่ยว

ก) ทรัพยากรท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) มีความสมบูรณ์ด้านนิเวศวิทยา มีน้ำตกที่สวยงามหลายชั้นมีสภาพทางภูมิศาสตร์แตกต่างกัน สภาพบริเวณรอบน้ำตกร่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อน ความปลอดภัยต่อการท่องเที่ยวเนื่องจากดูแลโดยกรมอุทยานฯ

ข) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ต้องพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการเดินทางมาท่องเที่ยวทำให้เกิดความสะดวกสบายและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ค) การตลาดท่องเที่ยว โดยส่งเสริมประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว เพื่อชักชวนให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวอุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) มากขึ้น โดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ

ความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวกและการประชาสัมพันธ์ ในสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวยังมีไม่เพียงพอทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม

แนวทางการประชาสัมพันธ์อุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) พบปัญหาที่ควรดำเนินการแก้ไขเร่งด่วนตามลำดับ 3 เรื่อง ดังนี้

- 1) การจัดทำป้ายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว
- 2) จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์
- 3) จัดทำวารสาร

มาตรการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบการมีส่วนร่วม โดยการสนทนากลุ่ม ทำให้ได้ประเด็นต่างๆ เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ทำให้เกิดแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมกันจากการเสนอความคิดเห็น ทำให้ได้กิจกรรมมาช่วยในการแก้ปัญหา คือ การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์อุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์) ให้มีความชัดเจน จัดทำแผ่นพับแนะนำสถานที่ และประชาสัมพันธ์ในวารสารการท่องเที่ยวของจังหวัด

(3) การวิจัย เรื่องการพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) การวิจัย (Research) เป็นการศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐาน (2) การพัฒนา (Development) เป็นการสร้างและหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ (3) การวิจัย (Research) เป็นการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้ (4) การพัฒนา (Development) เป็นการประเมินและปรับปรุงแก้ไขชุดการเรียนรู้ จากการดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยที่ได้นำเสนอ ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

(1) ผลการศึกษาความต้องการและข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนประถมศึกษา จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ทุกฝ่ายมีความต้องการให้พัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยนำเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ที่ได้จากการศึกษาจากผู้เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องการให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษาค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนและเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เรียนรู้จากผู้นำท้องถิ่นและเรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเรื่องที่จะนำมาพัฒนาต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนด้วย

(2) ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ ชุดการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) คำนำ (2) วัตถุประสงค์ (3) คู่มือครู (4) คู่มือสำหรับนักเรียน ซึ่งชุดการเรียนรู้มีค่าประสิทธิภาพแบบเดี่ยว (individual Tryout) เท่ากับ 66.00 / 73.33 ค่าประสิทธิภาพแบบกลุ่มเล็ก (Small Group Tryout) เท่ากับ 71.74 / 75.56

(3) ผลการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้ มีค่าประสิทธิภาพแบบสนาม (Field Tryout) 80.15/81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80

(4) ผลการประเมินและปรับปรุงแก้ไขชุดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับเพื่อน ๆ ส่วนครูจะคอยแนะนำหรือสรุปความรู้เพิ่มเติม เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี ผู้เรียนมีความเข้าใจก่อนและหลังใช้ชุดการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยหลังการใช้ชุดการเรียนรู้ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้ชุดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรมีการศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาค้อ(วนอุทยานน้ำตกธารทิพย์) ทั้งในด้านกายภาพ สังคมและจิตวิทยา
- 2) ควรศึกษาถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพื่อทางแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาต่อไป
- 3) ควรศึกษาถึงผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่
- 4) ควรศึกษาถึงรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่ยั่งยืน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- 5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรนำผลการวิจัยไปขยายผลสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยชุมชนอย่างแท้จริง โดยผนวกลงในแผนพัฒนาหรือแผนยุทธศาสตร์การพัฒนารองการปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบล จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนต่อไป
- 6) ควรมีวิจัยและพัฒนาชุดการเรียนรู้ เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในท้องถิ่นต่าง ๆ
- 7) ควรมีการวิจัยและพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ เช่น การปลูกพืชสมุนไพร ประเพณีและวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม มาพัฒนาเป็นชุดการเรียนรู้
- 8) ควรมีการวิจัยและพัฒนาชุดการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อนำมาเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- เกษม จันทร์แก้ว. 2524. *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม*. สาขาสหวิทยาการวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อักษรสยามการพิมพ์. กรุงเทพฯ. 255 หน้า.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2551. *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กระทรวงศึกษาธิการ.
- กษกร สังขชาติ. *การศึกษานอกระบบโรงเรียน ชลบุรี : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางแสน*, 2533.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2540. *ธุรกิจการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- กรมวิชาการ. *แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร, 2545.
- จีระชัย ไกรกังวาร. 2544. *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอย : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี*. ปริญญาโท ศึกษาศาสตร์. ศศ.ม.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. *การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อัสสัมชัญ, 2539.
- จันทร์หอม ประทุมสันต์. *หลักสูตรท้องถิ่น*. (เอกสารอัดสำเนา) มปป.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์. 2544. *การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว ครั้งที่ 3*.
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. 2542. *ปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7*. *อุตสาหกรรมท่องเที่ยว*.
- ชาติ นาวานุเคราะห์. 2548. *ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ*. คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์. ทวี นาคบุตร. 2545. *ปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกระบบ*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- ธนา รัตน์ประโคน. 2549. *การประเมินมูลค่าแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธีราพร ถนอมกลิ่น. 2548. *รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เกาะล้าน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- นารี เทพสุภรณ์กุล. 2550. *การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษาวัดหงส์ทอง ตำบลสองกลอง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาพุทธศาสตร์ การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์. ฉะเชิงเทรา.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. 2543. *การบริหารและการจัดการท่องเที่ยว*.

บุญชม ศรีสะอาด. *การพัฒนาการสอน*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2545

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542. *การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประยูร ดาศรี. 2539. *การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว : วิธีทางสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. เอกสารประกอบการประชุมนานาชาติภูมิศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ.

ปิยพร ทาวิกุล. 2544. *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านไหล่หิน ต.ไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.

พจนา สวนศรี. 2546. *การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยชุมชน*. เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตรปริญญาโท สาขาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.

เพ็ญศรี บิสนม. 2542. *สภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางทะเลของจังหวัดสตูล*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สาขาไทยคดีศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2543. *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พันธ์ทิพย์ อธิปัญญพงษ์. 2543. *บทบาทของมัคคุเทศก์ในการส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา สามคมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภราเดช พยัณวิเชียร. 2542. *เรื่องนโยบายอุปสรรคของรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. ใน *เอกสารประกอบการบรรยายในรายงานการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. ปีการศึกษา 2542 ณ ห้องปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาสินี เปี่ยมพงษ์สานต์. *สิ่งแวดล้อมศึกษา : แนวการสอนและแบบฝึกปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ :

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายประถม), 2534

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะวนศาสตร์ ศูนย์วิจัยป่าไม้. *คู่มือการพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ บัณฑิตวิทยาลัย โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อมและกระทรวงมหาดไทย สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2541.

โครงการศึกษาแนวทางการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสภาตำบล (สต.) เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มณฑลวรรณ พินุลแก้ว. 2543. การพัฒนาชุดการเรียนรู้เรื่องขยะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

รัฐจวน ทองรอด. 2542. ท่องเที่ยวไทยในสหัสวรรษใหม่จะเป็นอย่างไร. จุลสารการท่องเที่ยว.

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2544. หลักการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิวัฒน์ชัย บุญศักดิ์. 2550. การประเมินแหล่งท่องเที่ยว (Tourism Resource Evaluation). สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. การจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ.

สังัด อุทรานันท์. พื้นฐานและหลักการพัฒนาลำดับ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2532

เสาวลี ทองเจิม. 2544. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาศาสนาพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าเขาพระแทว จังหวัดภูเก็ต. การศึกษาค้นคว้าอิสระ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุทธาพิชญ์ งานนิล. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาลำดับตามความต้องการของท้องถิ่นในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538

โสมสิริ หมัดอะตัม. 2542. ผลกระทบค่าเงินบาทและการส่งเสริมปีการท่องเที่ยวไทยต่อธุรกิจการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคใต้. ในรายงานเศรษฐกิจภาคใต้เดือนตุลาคมปี พ.ศ. 2542.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว ร่วมกับ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2551. เอกสารประกอบการอบรม การประชาสัมพันธ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว 7 ประเภท. (วันที่ 15 กันยายน 2551). จังหวัดพิษณุโลก.

หทัยรัตน์ อันดี. 2544. การพัฒนาชุดการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุบลรัตน์ กิจไมตรี. 2544. การพัฒนาลำดับเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุทิศ ภูอินทร์. 2543. นิเวศวิทยา: พื้นฐานเพื่อการป่าไม้. ภาควิชาชีววิทยาป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์. มปป. เอกสารประกอบการสอนระดับบัณฑิตศึกษา เรื่อง แนวคิดการประเมิน
โครงการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

_____ . 2540. เอกสารประกอบกระบวนการวิชามหุมนทรรพยากกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
ประจำปี พ.ศ.2540. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อัมพร เต็มดี. 2545. การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน สำหรับนักเรียน
ประถมศึกษา อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปกร.

Clak , R.N. and StanKey , G.H. 1979. *The Recreation Opportunity Spectrum : A framework for
planning, Management and Research*. U.S. Department of Agriculture : Forest Service.

Chen, Linlin. 1999. *Design and development of a prototype electronic textbook for teacher
education*. Accessed February 1999.

Fred Law, Manual Baud-Bovy. 1977. *Tourism and Recreation Development*. Boston : The
Architectural Press. P.114-119

Guralnik, B.D. and Friend, H.J. 1962. *Webster's New World Dictionary*. New York: The World
Publishing Concept. 1305 pp.

Hulley , Kathy Louise Sullivan. 1998. "An instruction package integrating science and social
studies instruction at the fifth-grade level."

Liberer, F. 1985. *How to write a thesis proposal*. College of agriculture, U.P. at Los Banos.

Stankey , G.H. and Associates. 1985. *The Limits of Acceptable Change (LAC) System for wilderness
Planning*. U.S. Department of Agriculture : Forest Service.

Tuckman, Bruce W. 1999. *Conduction Educational Research*. Washington, D.C. Harcourt Brace &
Company.

ภาคผนวก ก

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก

โดย

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ร่วมกับ สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว.....
หน่วยงานผู้รับผิดชอบ/ผู้ดูแล.....
ที่อยู่.....หมู่.....บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ผู้ประเมิน (ชื่อ-สกุล).....
หน่วยงาน.....
ประเมินเมื่อ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลักษณะการจัดการด้านการท่องเที่ยวของแหล่งธรรมชาติประเภทน้ำตก

- ☐ กรณีที่ 1 การประเมินแหล่งน้ำน้ำตกที่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว
- ☐ กรณีที่ 2 การประเมินแหล่งน้ำน้ำตกที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว

หมายเหตุ ในกรณีที่แหล่งน้ำตกยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ให้ทำการประเมินเฉพาะองค์ประกอบที่ 1 ด้านคุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย และองค์ประกอบที่ 2 ด้านศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น

ผลการให้คะแนน

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม	ผลการให้คะแนน
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย	85	66
2. ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว	60	41
3. การบริหารจัดการ	65	47
รวมทั้งสิ้น	210	154

ระดับมาตรฐาน

- ☐ ดีเยี่ยม (มากกว่า 168 คะแนนขึ้นไป)
- ☐ ดีมาก (มากกว่า 147-168 คะแนน)
- ☐ ดี (มากกว่า 126-147 คะแนน)
- ☐ ปานกลาง (มากกว่า 105-126 คะแนน)
- ☐ ต่ำ (น้อยกว่าหรือเท่ากับ 105 คะแนน)

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย (คะแนนเต็ม 85 คะแนน)			
1.1 คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก (คะแนนเต็ม 65 คะแนน)			
1.1.1 ปริมาณน้ำ	(1) หน้าแล้งไม่มีน้ำหรือมีน้ำน้อย (2) มีน้ำในหน้าน้ำ หน้าแล้งน้ำเหลือน้อยหรือบางช่วงสั้น ๆ ไม่มี (3) มีน้ำตลอดปี แต่มีปริมาณน้ำน้อย (4) มีน้ำมากในหน้าน้ำ แต่ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย (5) มีน้ำมากตลอดทั้งปี		
1.1.2 ความสูงของ ชั้นน้ำตก	(1) น้อยกว่า 2.5 เมตร แทบไม่มีความสูงคล้ายลำธารที่มีน้ำแรง (2) 2.5-5 เมตร (3) มากกว่า 5-10 เมตร (4) มากกว่า 10-20 เมตร (5) มากกว่า 20 เมตร		
1.1.3 ความกว้างของ หน้าผาที่น้ำตกลงมา	(1) น้อยกว่า 5 เมตร (2) 5-10 เมตร (3) มากกว่า 10-20 เมตร (4) มากกว่า 20-30 เมตร (5) มากกว่า 30 เมตร		
1.1.4 จำนวนชั้น	(1) มี 1 ชั้น (2) มี 2 ชั้น (3) มี 3 ชั้น (4) มี 4 ชั้น (5) มี 5 ชั้นขึ้นไป		
1.1.5 คุณภาพน้ำ	(1) น้ำขุ่น มีตะกอนดินสะสมและมีเศษซากพืชมากตลอดช่วงที่มีน้ำ หรือมีน้ำเน่าเสียและมีกลิ่นเหม็นในฤดูแล้ง (2) น้ำขุ่น มีตะกอนดินและเศษซากพืชมากเฉพาะในหน้าฝน หน้าแล้งดีขึ้น หรือในฤดูแล้งน้ำมีสีคล้ำแต่ไม่แสดงการเน่าเสีย (3) น้ำขุ่นในหน้าฝน แต่ใสในหน้าแล้ง หรือในฤดูแล้งบางช่วงอาจ พบน้ำมีสีคล้ำแต่ไม่เน่าเสีย (4) น้ำขุ่นเล็กน้อยในหน้าฝน น้ำใสในหน้าแล้ง (5) น้ำใสตลอดปี		

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.1.6 หินบริเวณน้ำตก	(1) หินบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะแตกหักและพังทลายมาก (2) หินบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะที่แตกหักและพังทลายเป็นบางส่วน (3) หินบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะคงตัวไม่แตกหักและพังทลาย แต่ไม่แบ่งเป็นชั้น ๆ (4) หินบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะคงตัวไม่แตกหักและพังทลาย และเป็นชั้น ๆ เล็กน้อย (5) หินบริเวณน้ำตกอยู่ในลักษณะคงตัวไม่แตกหักและพังทลาย และเป็นชั้น ๆ สวยงาม		
1.1.7 แอ่งน้ำบริเวณน้ำตก	(1) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้น้อยมาก ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน (2) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้น้อย ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว (3) มีจำนวนแอ่งน้ำเพียงพอสำหรับการลงเล่นน้ำของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน แต่ในฤดูกาลท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดความรู้สึกหนาแน่น (4) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้มาก สามารถรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ตลอดเวลาอย่างไม่ทำให้รู้สึกหนาแน่น (5) มีจำนวนแอ่งน้ำที่สามารถลงเล่นน้ำได้มาก สามารถรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ตลอดเวลาอย่างไม่ทำให้รู้สึกหนาแน่น และยังมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตได้อีก		
1.1.8 สภาพความสมบูรณ์ของป่า	(1) ป่าถูกทำลายอย่างมาก เห็นร่องรอยการถูกทำลายเป็นบริเวณกว้าง (2) ป่าถูกทำลายไปบ้าง เห็นร่องรอยการถูกทำลายเป็นหย่อม ๆ (3) ป่าโปร่ง เป็นลักษณะป่าเกิดใหม่หลังการถูกทำลาย (4) ป่าค่อนข้างสมบูรณ์ เป็นป่าดั้งเดิมที่มีร่องรอยการถูกทำลายเล็กน้อย (5) ป่าสมบูรณ์ สวยงาม ในลักษณะของป่าดั้งเดิมที่ไม่มีร่องรอยการถูกทำลาย		

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.1.9 พรรณไม้	(1) มีพรรณไม้น้อยชนิด และแต่ละชนิดมีจำนวนมาก (2) มีพรรณไม้หลากหลายจำนวนปานกลาง (3) มีพรรณไม้หลากหลายชนิด แต่ไม่มีชนิดเด่นที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์/สวยงาม (4) มีพรรณไม้หลากหลายชนิดมาก แต่มีชนิดที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์/สวยงามจำนวนน้อยชนิด (5) มีพรรณไม้หลากหลายชนิดมาก และมีชนิดที่หายาก/ใกล้สูญพันธุ์/สวยงามที่เป็นจุดเด่นจำนวนหลายชนิด		
1.1.10 สัตว์ป่า จำพวกนก	(1) พบ 1 ชนิด (2) พบ 2-3 ชนิด (3) พบ 4-5 ชนิด (4) พบ 6-10 ชนิด (5) พบมากกว่า 10 ชนิด หรือมีชนิดที่หายากได้ยาก		
1.1.11 ลักษณะ ทิวทัศน์	(1) มองไม่เห็นทิวทัศน์ เพราะเป็นน้ำตกเดี่ยว ๆ (2) มองเห็นทิวทัศน์ได้เพียงเล็กน้อย (3) มองเห็นทิวทัศน์ในบางมุม แต่ไม่สวยงาม (4) มองเห็นทิวทัศน์สวยงามในบางมุม (5) มองเห็นทิวทัศน์สวยงามมาก มีมุมมองกว้างและไกลเห็นได้จากหลาย ๆ มุม		
1.1.12 สภาพ ธรรมชาติของ เส้นทาง	(1) เส้นทางถูกดัดแปลงไปจากธรรมชาติมาก เช่น ทำเป็นบันไดคอนกรีตมีราวจับ ทำให้ขาดความเป็นธรรมชาติ (2) เส้นทางส่วนใหญ่ถูกดัดแปลงให้เป็นทางขึ้นที่สะดวกโดยใช้วัสดุก่อสร้าง แต่ยังเหลือส่วนที่เป็นธรรมชาติพอสมควร (3) เส้นทางมีการดัดแปลงโดยใช้วัสดุก่อสร้างในส่วนที่สูงชันให้มีความสะดวกขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังคงมีสภาพธรรมชาติ (4) เส้นทางยังเป็นธรรมชาติอยู่มากโดยมีการปรับทางเดินโดยใช้วัสดุธรรมชาติเพียงเล็กน้อยในส่วนที่สูงชัน (5) เส้นทางเป็นทางเดินแคบ ๆ ไม่มีการดัดแปลงธรรมชาติ		

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.1.13 ความสำคัญทางประวัติศาสตร์	(1) ไม่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือไม่มีเรื่องเล่าพื้นบ้าน (2) มีเรื่องเล่าขนแบบตำนานพื้นบ้านแต่คนท้องถิ่นสนใจน้อย (3) มีเรื่องเล่าขนแบบตำนานพื้นบ้านและคนท้องถิ่นมีความเชื่อถือมาก (4) มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของชาติ แต่ไม่มีการบันทึกหลักฐาน (5) มีการบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ เช่น มีจารึกพระปรมาภิไธย		
คะแนนรวมข้อ 1.1 (65 คะแนน)			

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.2 ความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย (คะแนนเต็ม 20 คะแนน)			
1.2.1 สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่บริเวณเหนือน้ำตก	(1) สภาพธรรมชาติถูกทำลายมาก มีการบุกรุกถางพื้นที่และเปิดหน้าดิน (2) สภาพธรรมชาติกำลังถูกบุกรุกและมีแนวโน้มขยายตัวขึ้น (3) สภาพธรรมชาติเคยถูกทำลาย แต่ปัจจุบันกำลังฟื้นตัวและได้รับการคุ้มครอง (4) สภาพธรรมชาติค่อนข้างสมบูรณ์ บางส่วนกำลังได้รับการฟื้นฟูและพื้นที่ได้รับการอนุรักษ์ (5) สภาพธรรมชาติสมบูรณ์ เป็นป่าต้นไม้อุดมสมบูรณ์ที่ได้รับการอนุรักษ์		
1.2.2 สภาพการบุกรุกบริเวณน้ำตก	(1) มีการบุกรุกพื้นที่อย่างมากในพื้นที่โดยรอบ (2) มีการบุกรุกอยู่บ้าง และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น (3) มีการบุกรุกมาก่อนแล้ว แต่การบุกรุกใหม่น้อยเพราะชุมชนเข้าใจปัญหาและให้ความร่วมมือ (4) เป็นป่าสมบูรณ์ มีการบุกรุกน้อย เพราะชุมชนเข้าใจปัญหาและช่วยกันดูแล (5) น้ำตกอยู่ในบริเวณที่เป็นป่าสมบูรณ์และมีการดูแลป้องกันการบุกรุกโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือชุมชน		

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
1.2.3 การมีโครงการเกี่ยวกับการใช้น้ำ เหื่อน้ำตก	(1) มีโครงการใช้น้ำเหื่อน้ำตก และไม่มีระเบียบหรือการประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้น (2) มีโครงการใช้น้ำเหื่อน้ำตก และมีระเบียบปฏิบัติในระดับท้องถิ่น (3) มีโครงการใช้น้ำเหื่อน้ำตก มีระเบียบปฏิบัติ และมีการประเมินผลกระทบ (4) มีโครงการขนาดเล็กเหื่อน้ำตก ซึ่งมีผลต่อระดับน้ำน้อย (5) ไม่มีโครงการใด ๆ ที่จะเปลี่ยนธรรมชาติเหื่อน้ำตก		
1.2.4 ความเสี่ยงต่อการถูกทำลายจากภัยธรรมชาติ	(1) มีภัยธรรมชาติในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี (2) มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้งต่อปี (3) มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้ง ในรอบ 3 ปี (4) มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี (5) มีภัยธรรมชาติ 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปีหรือนานกว่า		
คะแนนรวมข้อ 1.2 (20 คะแนน)			
คะแนนรวมข้อ 1 (เต็ม 85 คะแนน)			

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2. ศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 60 คะแนน)			
2.1 ศักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 15 คะแนน)			
2.1.1 โอกาสในการเป็นแหล่งดูสัตว์	(1) มีน้อยมาก เนื่องจากพบสัตว์น้อยกว่า 5 ชนิดใน 1 ชั่วโมง (2) มีน้อย เนื่องจากพบสัตว์ 6-10 ชนิดใน 1 ชั่วโมง (3) มีปานกลาง เนื่องจากพบสัตว์ 11-20 ชนิดใน 1 ชั่วโมง (4) มีมาก เนื่องจากพบสัตว์มากกว่า 20 ชนิดใน 1 ชั่วโมง (5) มีมาก และมีชนิดที่สวยงามหรือชนิดหายาก		
2.1.2 โอกาสในการเป็นแหล่งดูพันธุ์พืช	(1) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชน้อย และเป็นชนิดที่สามารถพบได้ทั่วไปในประเทศ (2) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชมากขึ้น แต่เป็นชนิดที่สามารถพบได้ทั่วไปในประเทศไทย (3) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชปานกลาง และมีชนิดที่น่าสนใจหายาก แต่โอกาสที่จะพบเป็นในแหล่งท่องเที่ยวมีน้อย (4) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชมาก และมีชนิดที่น่าสนใจหายาก และมีโอกาสที่จะพบเห็นในแหล่งท่องเที่ยวมีมาก (5) มีความหลากหลายของพันธุ์พืชมาก โดยมีชนิดที่น่าสนใจหายาก และโอกาสที่จะพบเห็นในแหล่งท่องเที่ยวมีมาก และนักท่องเที่ยวมีความประสงค์ที่จะไปชมสิ่งดังกล่าว		
2.1.3 ความสามารถในการรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวของพื้นที่บริเวณน้ำตก	(1) มีพื้นที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้น้อยกว่า 100 คน (2) มีพื้นที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้ 101-300คน (3) มีพื้นที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้ 301-800 คน (4) มีพื้นที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้ 801-1,600 คน (5) มีพื้นที่สามารถรองรับกิจกรรมของนักท่องเที่ยวได้มากกว่า 1,600 คนขึ้นไป		
คะแนนรวมข้อ 2.1 (15 คะแนน)			

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.2 การเข้าถึง (คะแนนเต็ม 10 คะแนน)			
2.2.1 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณเขตบริการ	(1) มีทางเข้าถึงได้แต่ไม่สะดวกในทุกช่วงเวลา เฉพาะรถบางประเภทสามารถเข้าถึงได้ และเส้นทางไม่มีความปลอดภัยเท่าที่ควร (2) มีความสะดวกในการเข้าถึงน้อย สภาพถนนดีเฉพาะในบางฤดูกาล เส้นทางมีความปลอดภัยในบางฤดูกาลหรือบางช่วงเวลา (3) มีการเข้าถึงได้สะดวกในทุกฤดูกาล แต่รถยนต์นั่งสามารถใช้ความเร็วได้ต่ำกว่า 30 กิโลเมตร/ชั่วโมง (4) มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถยนต์นั่งในทุกฤดูกาล เส้นทางมีความปลอดภัย แต่ถ้ามมีการปรับปรุงขนาดของเส้นทางหรือสภาพเส้นทางจะทำให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น (5) มีความสะดวกในการเข้าถึงมาก มีขนาดช่องทางเดินรถที่เหมาะสมตามสภาพพื้นที่ สภาพเส้นทางดี พื้นที่ผิวถนนเป็นถนนคอนกรีตหรือลาดยาง เส้นทางมีความปลอดภัย เข้าถึงได้ทุกฤดูกาล มีป้ายบอกทางเป็นระยะ ๆ		
2.2.2 การเชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก	(1) แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นอยู่ใกล้เคียง (2) แหล่งท่องเที่ยวไม่อยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก แต่มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่น่าสนใจอยู่ใกล้เคียงบ้าง (3) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้ แต่แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอาจไม่มีความน่าสนใจเท่าที่ควร (4) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้โดยง่าย แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงมีความน่าสนใจปานกลาง (5) แหล่งท่องเที่ยวอยู่บนเส้นทางการท่องเที่ยวหลัก สามารถเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นได้โดยง่าย แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงมีความหลากหลาย สร้างวงจรการท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้		
คะแนนรวมข้อ 2.2 (10 คะแนน)			

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.3 ความปลอดภัย (คะแนนเต็ม 25 คะแนน)			
2.3.1 ความลื่นของหินบริเวณน้ำตก	(1) บริเวณน้ำตกลื่นมาก มีอุบัติเหตุบ่อยครั้ง (2) น้ำตกเป็นหินลื่น และมีกระแสน้ำแรง (3) น้ำตกเป็นหินลื่น แต่กระแสน้ำไม่แรง (4) น้ำตกเป็นหินปูน ไม่ลื่น แต่มีกระแสน้ำแรง (5) น้ำตกเป็นหินปูน ไม่ลื่น และกระแสน้ำไม่แรง		
2.3.2 ความเขียวและความลึกของน้ำ	(1) น้ำเขียวและลึกมาก ไม่สามารถลงเล่นน้ำได้ (2) น้ำเขียวแต่ไม่ลึกมาก ไม่สามารถลงเล่นน้ำได้ (3) น้ำเขียว มีความลึกเป็นบางจุด ลงเล่นน้ำได้ในบางบริเวณ แต่ต้องมีความระมัดระวัง (4) น้ำเขียวเล็กน้อย มีความลึกเป็นบางจุด สามารถลงเล่นน้ำได้ (5) น้ำไม่เขียวและมีความลึกเหมาะสมสามารถลงเล่นน้ำได้ทุก		
2.3.3 ความปลอดภัยของเส้นทางเข้าสู่ตัวน้ำตกและเส้นทางบริเวณตัวน้ำตก	(1) เป็นเส้นทางสูงชันโดยตลอด มีเส้นทางปีนป่ายขึ้นได้แต่ลำบาก และมีระยะไกล (2) เป็นเส้นทางสูงชันโดยตลอด มีเส้นทางปีนป่ายขึ้นได้อย่างลำบาก แต่มีระยะทางใกล้ (3) เป็นเส้นทางสูงชันสลับที่ราบ ต้องปีนป่ายอย่างลำบากในบางช่วง มีทางปีนป่ายขึ้นไปได้ง่ายในชั้นต้น ๆ ของน้ำตก แต่ลำบากในการขึ้นไปชั้นสูง ๆ (4) เส้นทางส่วนใหญ่เป็นทางราบ แต่มีระยะทางไกล และการปีนป่ายขึ้นไปชั้นสูง ๆ ของน้ำตกยังมีความลำบากในบางช่วง (5) เป็นเส้นทางราบ มีระยะทางเหมาะสม มีทางปีนป่ายขึ้นไปชั้นสูง ๆ ของน้ำตกได้ไม่ลำบาก		
2.3.4 การเกิดเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากภัยธรรมชาติ	(1) มีบ่อยตลอดปี (2) มีทุกปี แต่เกิดขึ้นในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี (3) มีสถิติการเกิดอุบัติเหตุอันตราย 4-5 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (4) มีสถิติการเกิดอุบัติเหตุอันตราย 2-3 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (5) มีสถิติการเกิดอุบัติเหตุอันตรายน้อยกว่า 2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี		
2.3.5 การเกิดอุบัติเหตุอันตรายต่อนักท่องเที่ยวจากปัจจัยอื่น	(1) มีบ่อยตลอดปี (2) มีทุกปี แต่เกิดขึ้นในบางฤดูกาลหรือเพียงบางช่วงของปี (3) มีสถิติการเกิดอุบัติเหตุอันตราย 4-5 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (4) มีสถิติการเกิดอุบัติเหตุอันตราย 2-3 ครั้ง ในรอบ 10 ปี (5) มีสถิติการเกิดอุบัติเหตุอันตรายน้อยกว่า 2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี		
คะแนนรวมข้อ 2.3 (25 คะแนน)			

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
2.4 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว (คะแนนเต็ม 10 คะแนน)			
2.4.1 ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้	(1) แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้น้อยมาก หรือมีความเปราะบางของทรัพยากรมาก หรือมีข้อจำกัดของพื้นที่มากอาจไม่เหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว (2) แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับการพัฒนาได้น้อย หรือทรัพยากรท่องเที่ยวมีความเปราะบางหรืออ่อนไหวมาก (3) แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับการพัฒนาในระดับปานกลาง หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวในระดับหนึ่ง (4) แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้มาก หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวน้อย (5) แหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวได้มาก หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความอ่อนไหวน้อย และปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูง		
2.4.2 ความร่วมมือขององค์กรท้องถิ่น ภาคเอกชน และหน่วยงานรัฐในการพัฒนาการท่องเที่ยว	(1) ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มโดยองค์กรท้องถิ่น เพื่อช่วยกำหนดนโยบายและวางแผนทางการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ (2) มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นร่วมกำหนดนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ แต่การปฏิบัติยังไม่สัมฤทธิ์ผล (3) มีกลุ่มองค์กรท้องถิ่นและภาคเอกชนให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานรัฐ ทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติในระดับหนึ่ง ซึ่งยังมีปัญหาเรื่องงบประมาณและกำลังคน (4) มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่นให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้ผลดีและเพียงพอในปัจจุบัน (5) มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ร่วมกันให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณและบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และมีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะมากขึ้นในอนาคต		
คะแนนรวมข้อ 2.4 (10 คะแนน)			
คะแนนรวมข้อ 2 (เต็ม 60 คะแนน)			

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3. การบริหารจัดการ (คะแนนเต็ม 65 คะแนน)			
3.1 การจัดการด้านการอนุรักษ์และรักษาสีงแวดล้อม (คะแนนเต็ม 35 คะแนน)			
3.1.1 การจัดกิจกรรมที่เหมาะสม	(1) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีความเปราะบางทางนิเวศวิทยาและสภาพทางกายภาพ และไม่เป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น (2) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรม แต่เป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น (3) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรมน้อย และเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ (4) กิจกรรมการท่องเที่ยวทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรมเล็กน้อย เป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น และคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ (5) กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ทำให้แหล่งธรรมชาติเสื่อมโทรม เป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่นและคนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ธรรมชาติ		
3.1.2 การจัดการด้านภูมิทัศน์และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่	(1) ไม่มีการจัดการด้านภูมิทัศน์ ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดทัศนอจาด จนกลายเป็นสถานที่เสื่อมโทรม (2) มีการจัดการด้านภูมิทัศน์น้อย หรือมีการจัดการที่ไม่เหมาะสม เป็นส่วนใหญ่ ทำให้คุณค่าของสถานที่ลดลง (3) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงาม สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางบริเวณที่ไม่เหมาะสม (4) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงาม สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ แต่การดำเนินการอาจดัดไปบ้างจากปัญหาบางประการ เช่น งบประมาณ ความร่วมมือของผู้ประกอบการ (5) แหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงาม สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่ ส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นมากขึ้น และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่ในระดับที่ดี		

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.1.3 การจัดการขยะมูลฝอยและการรักษาความสะอาด	(1) ไม่มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย ไม่มีภาชนะรองรับขยะ มีขยะเกลื่อนกลาด เกิดความสกปรกไม่น่าดู (2) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย แต่ยังมีข้อบกพร่องสูง และยังพบเห็นขยะเกลื่อนกลาดหรือกองขยะในบางบริเวณ (3) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย แต่การจัดเก็บ การกำจัด และภาชนะรองรับขยะยังไม่ดีพอ ภาชนะรองรับยังไม่เพียงพอ (4) มีการจัดการด้านขยะมูลฝอย การจัดเก็บ กำจัดและภาชนะรองรับขยะเป็นอยู่ดี แต่ยังไม่มีเพียงพอหรือสมบูรณ์เต็มที่ อาจมีปัญหาในบางช่วงเวลา หรือช่วงที่มีนักท่องเที่ยวใช้บริการมาก แต่ก็สามารถจัดการให้พื้นที่สะอาดเรียบร้อยได้ในระยะเวลาหนึ่ง (5) มีการจัดเก็บขยะมูลฝอยเป็นอย่างดี มีภาชนะรองรับอย่างเพียงพอและมีความสะอาดอยู่ตลอดเวลา		
3.1.4 มาตรการป้องกันผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวในพื้นที่เปราะบาง	(1) ไม่มีมาตรการป้องกันผลกระทบ หรือมีแต่น้อย และไม่เป็นผลในทางปฏิบัติ (2) มีป้ายประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกฎระเบียบในจุดที่มีความเปราะบาง แต่ไม่มีการควบคุม (3) มีป้ายประชาสัมพันธ์และการจัดสร้างสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง (4) มีป้ายประชาสัมพันธ์และการจัดสร้างสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง และมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยและควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว (5) มีป้ายประชาสัมพันธ์และการจัดสร้างสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง เช่น ทางเดินยกระดับ เป็นต้น และมีการจัดเจ้าหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยและควบคุมพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว และมีการศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนแนวทางที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสภาพกายภาพของพื้นที่		

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย				คะแนน	หมายเหตุ
3.1.5 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	▶ มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อห้ามของพื้นที่	0	0.5	1		
	▶ มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่	0	0.5	1		
	▶ มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน	0	0.5	1		
	▶ มีการจัดอบรมพนักงาน ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์เป็นระยะ ๆ ตามความเหมาะสม	0	0.5	1		
	▶ มีการจัดกิจกรรมด้านการศึกษาธรรมชาติให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน เช่น กิจกรรมการดูนก การศึกษาพันธุ์ไม้ ฯลฯ เป็นครั้งคราว	0	0.5	1		
3.1.6 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว	(1) ไม่มีการจัดการใด ๆ เลย (2) มีการจัดการอย่างน้อย 1-2 ข้อ แต่ยังขาดประสิทธิภาพและไม่เป็นระบบ (3) มีการจัดการทั้ง 3 ข้อ โดยมีระเบียบการปฏิบัติเป็นหลักฐานอยู่บ้าง แต่การปฏิบัติมีข้อบกพร่อง (4) มีการจัดการทั้ง 3 ข้อ และมีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐาน 1 ข้อ (5) มีการจัดการทั้ง 3 ข้อ และมีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานอย่างน้อย 2 ข้อ					

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	คำคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.1.7 การติดตามประเมินผลกระทบ	(1) ไม่มีแผนการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เลข (2) มีแผนการดำเนินงาน แต่การปฏิบัติตามแผนไม่ชัดเจน (3) มีแผนการดำเนินงาน และมีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน แต่ไม่มีการดำเนินการอื่น ๆ ในด้านการปรับปรุงแก้ไข (4) มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน และมีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ และมีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว แต่การปฏิบัติยังไม่ต่อเนื่อง (5) มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ตามแผนการดำเนินงาน มีการวิเคราะห์ประเมินผลกระทบ มีการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว และมีการปฏิบัติด้านการติดตามการประเมินผลอย่างต่อเนื่องทุกปี		
	คะแนนรวมข้อ 3.1 (35 คะแนน)		

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย	คะแนน	หมายเหตุ
3.2 การจัดการด้านการท่องเที่ยว			
3.2.1 การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว	▶ มีสถานีสื่อความหมายธรรมชาติในเส้นทางเข้าสู่ตัวน้ำตก โดยใช้วัสดุที่มีความเหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติ	0 0.5 1	
	▶ มีป้ายบอกทิศทาง ระยะทาง ทั้งที่จุดเริ่มต้นและในระหว่างเส้นทาง	0 0.5 1	
	▶ จัดที่พักเป็นจุด ๆ โดยมีลานหรือม้านั่งเป็นช่วง ๆ ในระยะความห่างที่เหมาะสม	0 0.5 1	
	▶ จัดทำราวจับบันไดหรือราวเกาะสำหรับทางเดินในบริเวณที่มีความลาดชันมากหรือบริเวณที่อาจมีอันตรายต่อนักท่องเที่ยว โดยใช้วัสดุที่แข็งแรงทนทาน	0 0.5 1	
	▶ มีการจัดภาชนะรองรับขยะตามทางเดินเป็นช่วง ๆ ในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสม	0 0.5 1	
3.2.2 ความพร้อมของสาธารณูปโภคพื้นฐาน	(1) แหล่งท่องเที่ยวขาดแคลนสาธารณูปโภคพื้นฐาน ไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้ (2) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานบางประเภทและไม่เพียงพอหรือมีข้อจำกัดในการใช้งาน (3) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภท แต่มีปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา (4) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภทที่มีคุณภาพปานกลาง เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา (5) แหล่งท่องเที่ยวมีสาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภทที่มีคุณภาพดี เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในทุกช่วงเวลา		

	(4) มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยอยู่ในระดับดี แต่ไม่เหมาะสมหรือเพียงพอในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว (5) มีมาตรการรักษาความปลอดภัยและระบบเตือนภัยอยู่ในระดับที่ดีมาก มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวทั้งในช่วงปกติและช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว				
รับทราบต่อ ง	(1) ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (2) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นอาสาสมัครท้องถิ่นช่วยเหลือเป็นครั้งคราว (3) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นลูกจ้างประจำของแหล่งท่องเที่ยว แต่มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ (4) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นลูกจ้างประจำของแหล่งท่องเที่ยว มีความรู้เรื่องการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวและรับมือกับเหตุฉุกเฉินได้ แต่อาจไม่เพียงพอในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว (5) มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่เป็นลูกจ้างประจำของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวทั้งในช่วงปกติและช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่มีความรู้เรื่องการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวและรับมือกับเหตุฉุกเฉินได้เป็นอย่างดี				
บริการ	► มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	0	0.5	1	
	► มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ	0	0.5	1	
	► มีจำนวนบุคลากรด้านการบริการเพียงพอต่อการ	0	0.5	1	

เกณฑ์ / ดัชนีชี้วัด	ค่าคะแนนและความหมาย				คะแนน	หมายเหตุ
3.2.6 การจัดการด้านการมีส่วนร่วม	▶ มีตัวแทนของชุมชนในการร่วมวางแผนหรือบริหารจัดการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	0	0.5	1		
	▶ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ท่องเที่ยว	0	0.5	1		
	▶ มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว	0	0.5	1		
	▶ ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	0	0.5	1		
	▶ ชุมชนมีรายได้จากการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการด้านที่พัก การขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง เป็นต้น	0	0.5	1		
คะแนนรวมข้อ 3.2 (30 คะแนน)						
คะแนนรวมข้อ 3 (เต็ม 65 คะแนน)						

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ทำการประเมิน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงผกา แก้วกรม
หน่วยงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
2. นายอัคร จันทรทิมา
หน่วยงาน อุทยานแห่งชาติเขาค้อ (น้ำตกธารทิพย์)
3. นายอรรณพ ทิพย์แสง
หน่วยงาน สวนรุกขชาติเมืองрад กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช
4. นายสุรสิทธิ์ อินทรักษ์
หน่วยงาน สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบูรณ์
5. นายธนพล พุทธนุรัตน์
หน่วยงาน องค์การบริหารส่วนตำบลบึงน้ำเต้า

รายชื่อ ตำแหน่งและที่อยู่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (สนทนากลุ่ม)

ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่
1. นายอุดร จันทร์ทิมา	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาค้อ	เลขที่ 33 หมู่ 11 ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 67120 โทรศัพท์/โทรสาร 056-718335
2. นายชนพล พุทธนุรัตน์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบึงน้ำเต้า	องค์การบริหารส่วนตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โทรศัพท์ 056-824264
3. นายไร่ ไร่ดี	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2	บ้านธารทิพย์ หมู่ 2 ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
4. นายกำย โพธิ์คะ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3	บ้านธารทิพย์ หมู่ 3 ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
5. นายพัน เหวจิตร	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5	บ้านธารทิพย์ หมู่ 5 ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
6. นายสุเทพ ศรีบุญเรือง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7	บ้านธารทิพย์ หมู่ 7 ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
7. นายหมิน สิงห์ทอง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11	บ้านธารทิพย์ หมู่ 11 ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
8. นายบุญมาก มหาชัย	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12	บ้านธารทิพย์ หมู่ 12 ตำบลบึงน้ำเต้า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

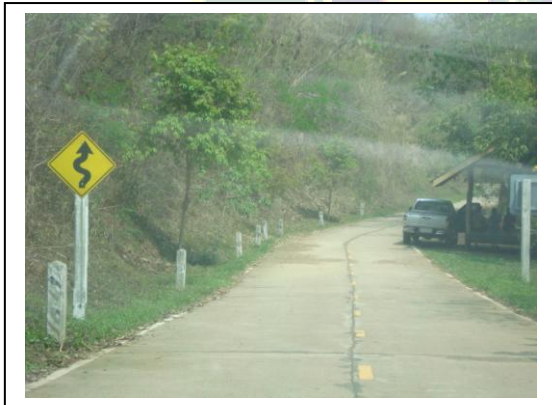
1. คุณค่าด้านการท่องเที่ยวและความเสี่ยงต่อการถูกทำลาย

1.1 คุณค่าและความสวยงามของน้ำตก

2. สักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

2.1 สักยภาพในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

3. การบริหารจัดการ

3. การบริหารจัดการ (ต่อ)

